

SIRPA MIETTINEN *kaaripisteitä*
aikuisten kuvakirja • an illustrated book for adults

Lahden Ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Kuvallisen viestinnän koulutusohjelma
Graafisen suunnittelun osasto
Opinnäytetyön kirjallinen osa
Kevät 2007

Lahti University of Applied Sciences
Institute of Design
Faculty of Visual Communication
Department of Graphic Design
Theoretical Part of the Scholarly Thesis
Spring 2007

Tiivistelmä Abstract

Opinnäytetyöni on aikuisten kuvakirja. Siinä on poimintoja naisten elämästä keski-ikäisen naisen näkökulmasta. Kirjan soisi herättävän pohtimaan elämänmenoa ja -arvoja. Pääpaino on kuvituksessa, jolla voi kertoa tarinoita siinä missä tekstilläkin. Osoittelematta ja selittelemättä liikoja kuvitukset eivät kahlitse katsojalukijan mielikuvitusta vaan ruokkivat sitä.

Avainsanat: aikuisten kuvakirja, kuvitettu kirja, kuvitus, naisen elämä, keski-ikäinen.

Sivumäärä: 58

My thesis is an illustrated adult's book. It shows some moments of middle-aged women's life. Hopefully, people start to think about life because of the book. The main focus is the illustration. It may tell stories as the text itself. Without pointing out and explaining exactly, illustrations let people imagine freely.

Keywords: adult's picture book, illustrated book, illustration, female life, middle-aged.

Pages: 58

1	Nimiö
3	Tiivistelmä, Abstract
5	Sisällysluettelo
6	Johdanto
8	Kirjoista ja kuvista kirjoissa
8	Mikä on kirja?
10	Kirjan antama vaikutelma
11	Haastattelututkimus
14	Kuvan ulottuvuudet
15	Kuvituksen tehtävä
18	Kuvitettu kirja ja kuvakirja
19	Aikuisten kuvakirjoja ennen ja nyt
20	Taidekirja ja taiteilijakirja
21	Sarjakuvia ja sarja kuvia
22	Selkokirja
24	Kohderyhmäajattelua
24	Keski-ikäiset naiset kohteena
27	Kohderyhmäkysely
28	Kaaripisteiden kaikki paikat
30	Ideointiprosessi
42	Kuvagalleria
54	Lopuksi
56	Lähteet
58	Kiitos

Johdanto

Opinnäytetyöni on aikuisten kuvakirja. Se kertoo kuvin poimintoja naisten elämästä yhden keski-ikäisen naisen näkökulmasta johdattelematta tiettyyn tulkintaan. Ajatus tehdä kuvakirja jopa täysin ilman tekstejä kiehtoi.

Kuvat voivat olla tekstiä moniselitteisempiä, ja jokainen katsoja-lukija voi ymmärtää ne eri tavoin. Antamalla tilaa mielikuvitukselle ja oivalluksille kirja tekee lukukokemuksesta pal-kitsevan. Se voi ravistella ajattelemaan ja viihdyttää älykkäästikin. Viihteen kun ei tarvitse aina olla huonoa, aivoja narikkaan nakkaavaa.

Aihevalintaan vaikutti pitkäaikainen kiinnostukseni kirjoihin ylipäätään. Edelleen kirja on loistava käyttöliittymä, jonka asemaa uusmedia ei uhkaa. Siihen paneudutaan toisin kuin ohikulkiessa nähtyyn aineistoon. Kirjan funktio on muuttumassa, siitä tulee arkipäivän edullista ylellisyyttä. Hektisessä elämässä, jossa info-ähky uhkaa ja tietoa saa mitä hyvänsä nappia painamalla, rauhoittuminen sohvan pohjalle tarjoaa antoisaa vaihtelua. Kirjaa avatessa ei tarvitse sietää bannerien pomppimista silmille

tai vilkkuvien animaatioiden ilotulitusta. Sivuja voi kääntää omaan tahtiin vaikka kymmenen kerrallaan kulkematta kuuliaisesti sivunsuunnittelijan luomaa hakupolkua pitkin. Kirja ruokkii myös tuntoaistia.

Lisäksi aikuisille tarkoitettujen kuvakirjojen vähyyks sarjakuvia lukuunottamatta ihmetytti. Kysynnän puutteesta ei ole kyse, sillä kulttuuran aiheestani moni kehui valintaani. Erityisesti lahjaksi annettavaa vaihtoehtoa perinteisille värssykirjoille kaivattiin. Tilausta siis olisi, mutta tilaustyö tämä ei ole.

Halusin tutkia kuvituksen arvostusta. Joulu-lukuussa 2006 tekemäni haastattelu korosti kuvituksen merkitystä. Kuvitetuista kirjoista oltaisi valmiita maksamaan keskimäärin 30% enemmän kuin kuvittamattomista. Pyrin tutustumaan jo tehtyihin kuvituksiin sekä termeihin *sarjakuva/ sarja kuvia, kuvakirja, kuvitettu kirja, taidekirja ja taiteilijakirja*. Tuntematta luokitteluja ja rajoja niitä ei voi rikkoa hallitusti.

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli oppia lisää kirjagrafiikasta ja kuvittamisesta. Tahdoin

kokeilla erilaisia kuvitustyyliä, koska siihen oli kymmenen opintoviikon puitteissa hyvä mahdollisuus. Toivoin kehittyväni kirjan tekemisen suhteen myös tutkimalla taiton ja kuvituksen teoriaa. Valitsin aiheen, jota käsitteleviä kirjoja lukisin mielelläni mutta joita ei ehkä tulisi tässä mittakaavassa muuten luettua.

Kirjallisesta osasta oli aikomus saada yhtä kiinnostava kuin visuaalisesta. Molempien on toimittava itsenäisinä, mutta parhaassa tapauksessa ne tukevat toisiaan. Yritin olla runtele-matta kieltä, niistä ainoaa, jolla osaan ilmaista rivien välissäkin, jopa sivaltaa tarvittaessa, ja jolla en tunne itseäni jatkuvasti ilmaisuvammaiseksi. Koetin välttää viralliselta ja asiantuntevalta kuulostavaa poliittikkokieltä, jossa puhumalla paljon sanotaan vähän ja josta ei jää mitään käteen. En kuitenkaan välitä olla teko-pirteä muka hausvasti tai käyttää ”elikkä myös-kin pitkässä juoksussa” -kieltä. Sen ei tarvitse tarkoittaa ilmeikkyydestä tinkimistä.

Kohderyhmälokerointia ja asiakassegmen-tointia toisaalta vastustan, toisaalta kannatan.

Itse mieluiten loikin lokerosta toiseen tarpeen mukaan, ja päälleikävä, läpinäkyvä markkinointi synnyttää vain vastareaktion. Välttämät-tä hyvätuloinen ei halua kuluttaa ollenkaan tai ahkera lukija ostaa kuvakirjaa. Lisäksi kaiken-ikäisissä ihmisissä on samalla tavalla ajattele-via hengenheimolaisia.

Oman kirjani osalta kohderyhmäajattelu oli ennen kaikkea pohdintaa, keitä tällainen kiinnostaisi. Koska sisältö on naisasiaa, naiset löytänevät miehiä helpommin yhtymäkoh-tia. Muistumat 60-luvulta alkaen rajaavat osan nuorista lukijoista, joiden on vaikea samaistua ajan ilmiöihin. Eläkeikäisille kirja lienee turhan rajua. Siksi uskon, että mahdollinen kohderyh-mä olisi sellaiset suvaitsevat, nelikymppiset naiset, jotka uskaltavat tehdä ikäisilleen epä-tyypillisiä asioita ja elää ”normien määräämän järjestyksen” vastaisesti.

Keski-ikäiset naiset tiedetään kirjallisuuden ja kulttuurin suurkuluttajiksi, ja saattaapa jokin laitos pysyä pystyssä juuri heidän ansiostaan. Kuitenkin kohderyhmää väheksytään, jopa hal-

veksutaan nimittelemällä tantoiksi ja kääkiksi. Kukkamekkotädittelyäkään ei ole tarkoitettu imarteluksi, vaikka periaatteessa se kauniilta kuulostaakin.

Toivoin kykeneväni murtamaan ennako-luuloja tekemällä kirjan, jota pystyisivät luke-maan muutkin kuin keski-ikäiset naiset. Kirja voisi jopa hälventää ikärasismia ja pienentää sukupolvien välistä kuilua näyttämällä, että pelkkä ikääntyminen ei loppujen lopuksi pal-jon muuta ihmistä. Ylevät tavoitteet eivät kuit-tenkaan olleet pääasia, enkä kuvitellut voivani yhdellä kirjalla muuttaa maailmaa. Riittää, jos kirja saa katsoja-lukijan nauramaan kerran – ja vielä parempi, jos itselleen. Vastaanottajan ir-tauttamien arjesta on paras kiitos tekijälle.

Kollaasitekniikasta huolimatta koetin tie-toisesti välttää nostalgiapaketin tai muistel-makoosteen kasaamista. Omaelämäkerrallisen tarinan kertomiseen olen liian umpimielinen. Niin sanottujen tavisten avautuminen tuntuu lähinnä kiusalliselta, enkä voi yleensä välttyä tuntemasta myötähäpeää. Vielä viisikymppis-

tenkin elämäkertoja pidän vähän huvittavina. Sitä nuoremmilla harvoin on tarpeeksi kertynyt mielenkiintoista tarinaa taakseen, tai ainakaan tarpeeksi etäisyyttä siihen.

Pyrin tekemään itsenäisinä toimivia kuvia ja aukeamia, joiden sijoittelulla aikaansaisi ta-rinantynkää. Kirjaa voisi pitää osin kerronnalli-sena, vaikka siinä ei ole kannesta kanteen luet-tavaa juonellista kertomusta. Sellainen vaatisi ammattitaitoisen käsikirjoittajan kuulostamat-ta kornilta. Kuvakirja ei mielestäni tarvitse juon-ta ollakseen kiinnostava.

Yritin karttaa sanoja *ikä, keski-ikä, ikään-tyminen, kypsyminen, kypsyys, ihmisenä kasva-minen, aikuisuus ja aikuinen nainen*, jotka ovat paljon käytettyjä ja kuluneita. Toivon pysty-neeni olemaan sortumatta negatiiviseen asen-teellisuuteen, yleistyksiin ja iän korostamiseen ilman syytä, koska se voi pikemminkin lisätä kuin vähentää iän mukaan lokerointia ja ikära-sismia.

Kirjoista ja kuvista kirjoissa

Opinnäytetyötäni varten olen etsinyt kuvakirjoista tietoa lukemalla aiheesta eri kirjoista ja lehdistä, etsimällä Internetistä sopivilla hakusanoilla sekä käymällä näyttelyissä.

Aikuisten kuvakirjoista teorialtetta löytyy vähän. Lastenkirjoista ja lastenkirjojen kuvituksista on tehty lukuisia tutkimuksia, artikkeleita ja kirjoja. Osin niissä on yleispätevää tietoa kaikkiin kuvituksiin liittyen esimerkiksi sommittelun ja värien käytön suhteen, mutta eri kohderyhmä tekee lähestymistavasta joiltain osin tyystin erilaisen.

Lastenkirjat ja niiden kuvitukset jätän vähälle huomiolle, koska aihe on erittäin laaja ja siitä on jo paljon kirjoitettu. Joistain kirjoista ei voi sanoa, kuuluvatko ne luokittelustaan huolimatta vain lastenkirjallisuuden piiriin. Monet aikuisetkin lukevat mielellään esimerkiksi Tove Janssonin *Muumeja*, koska ne eivät aliarvioi lukijaa ja niissä on käytännön filosofiaa ilman holhoavaa asennetta tai tuputusta.

Sarjakuvia ohimennen sivuan, jo siksi etten tiedä niistä paljoakaan mutta myös siksi, että

niistä on kerrottu enemmän kuin muista aikuisien kuvakirjoista. Osa sarjakuvista ja erityisesti taidesarjakuvista voisi kuulua taide- tai jopa taiteilijakirjoihin. Rikhardinkadun kirjastossa Helsingissä kaikki aikuisten kuvakirjat on siirretty sarjakuvahyllyyn. Aikaisemmin ne löytyivät taidekirjaosastolta. Luokittelu on siis jopa luokittelun ammattilaisille vaikeaa.

Täsmentämällä terminologiaa käytössä olevista kategorioista en halua lisätä lokerointia. Lokerointi on osin turhaa, ja rajat ovat häilyviä ja lomittaisia. Termien ymmärtäminen on itselleni hyödyksi ja käsityksiäni selkiyttää tieto, mitä muut ovat asioista ajatelleet. Aiheesta, johon uppoutuu pidemmäksi aikaa, on aina hyvä hankkia taustatietoa. Eikä rajojen tunteminen estä niiden rikkomista, päinvastoin.

Mikä on kirja?

Kirja on kirjoitetusta tekstistä ja mahdollisesti kuvista koostuva teos, joka sisältää esimerkiksi tietoa, mielipiteitä tai kertomuksia. Kirja viittaa

sekä fyysiseen paperiarkeista ja kansista nidottuun esineeseen että teokseen yleensä. Kirja voidaan julkaista myös sähköisessä muodossa tai äänikirjana. Muotoilun merkitys painetuissa kirjoissa on suurempi kuin sähköisissä, joissa formaatti on aina tavallaan sama, vaikka olisi kyse näköispainoksesta.

Kun kirjoitustaito keksittiin, suullista perimätietoa alettiin siirtää savitauluille, pergamentille tai eläinten nahoilta. Aluksi kirjat olivat usein kirjakääröjä, rullalle käärittyjä pitkiä nahkoja eli pergamentteja tai papyruskääröjä. Nykyisenkaltaisia sidottuja kirjoja eli koodekseja alettiin käyttää ensimmäistä kertaa ajanlaskun ensimmäisinä vuosisatoina.

Ennen kirjapainotaidon keksimistä kirja kopioitiin pääasiassa käsin, mikä teki niistä harvinaisia ja arvokkaita. Lähinnä vain kirkot ja luostarit omistivat kirjoja. Kotikirjasto oli vaurauden mitta. Köyhimmissä kodeissa ei ollut lainkaan kirjoja tai korkeintaan *Raamattu* ja *Virsi*. Kun kirjoja alettiin painaa, samasta kirjasta saatiin nopeasti paljon kopioita.

Nykyään sekä uusien kirjojen tuotanto että vanhojen uudelleenpainatus on saanut valtavat mitat, ja kirjojen elinkaari on vastaavasti lyhentynyt. Tekniset monistumenetelmät ovat tuoneet kirjallisuuden jokaisen lukutaitoisen ulottuville. Kun kirjan tekemismahdollisuus, ei vain hankkiminen, on tullut jokaisen ulottuville, kirjamuotoiluun on toisaalla ruvettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota.

Sue Doggettin kirjassa *Bookworks* on pelkästään perinteisestä formaatista poikkeavia kirjoja. Sanana *bookworks* käsitetään yleensä taiteilijakirjoiksi, vaikka kaikki käsin tehty uniikkikappaleet eivät ole taiteilijakirjoja. *Bookworks* on myös kirjansidonnain opas, vaikka perinteisen kirjan muotoja rikkovia teoksia ei voikaan sitoa oikein tai väärin. Kirja kuitenkin esittelee esimerkkityöt havainnollisin piirroskuvin vaihe vaiheelta.

Keith Smith kyseenalaistaa kaikkia määritelmiä luvussa *The book as physical object* (*A Book of the Book* 2000: 54–58). Hän kysyy vapaasti suomennettuna, onko kirjan oltava sidottu?

Onko ilman sidontaa kyse portfolioista? Onko paperipino sitomaton kirja? Entä viuhkamaiset tai sälekaihtimien tapaan liitetyt suikaleniput? Täytyykö sidonnan olla sivun yhden reunan suuntainen ja mittainen? Jos sivut voivat olla useammasta kuin yhdestä reunasta kiinni toisissaan, onko myös pieneksi taiteltu juliste kirja? Onko yhdestä pisteestä sidottu viuhka tai kahdelta sivulta sidottu haitari myös kirja?

Haitarikirjoja tehdään sekä aikuisille että lapsille. Niklas Bengtsson pitää kuitenkin haitarikonstruktioita selvemmin lastenkirjan piirteinä. Tunto- ja hajuaistiin vetoavat koskettelukirjat sopivat hänen mielestään lasten lisäksi näkövammaisille. Niin sanotut pompiskirjat

Bookworks-kirjassa esitellään perinteisistä eroavia tapoja sitoa kirjoja. Kuvan runokirja on avattuna 29,5 x 30 senttiä, mutta suljettuna 9,5 x 7,5.

rikkovat rajoja, sillä monasti tällaiset kirjat on tarkoitettu pitkälti katsottaviksi eikä niinkään luettaviksi. Lelukirjat edellyttävät usein vuorovaikutteista toimintaa kuten esimerkiksi läppien ja luukkujen avaamista tai vetimien liikuttelua (Bengtsson: Kuvituksen monet muodot 2002: 27, 29, 38, 60).

Kirjan antama vaikutelma

Jo ennen kuin tartumme kirjaan ja ryhdymme kääntämään sen kansilehteä ja ensimmäistä sivua, olemme muodostaneet tietyn käsityksen tutustumisen kohteena olevasta teoksesta. Siihen vaikuttavat kirjan koko, muoto, materiaali, kannen kuvat ja tekstit. Niiden perusteella miellämme kirjan lasten tai aikuisten kirjaksi, ammattikirjallisuudeksi tai viihteeksi (Rättyä, Tutkiva katse kuvakirjaan 2001: 177).

Kaisu Rättyän mielestä onkin tärkeää tarkastella kirjassa kaikkea sitä, mitä yleisö kohtaa ennen ensimmäistä virkettä. Teoksen ulkoisilla tekijöillä on suuri vaikutus siihen, päästään-

Miellämme kirjan aikuisten tai lastenkirjaksi jo pelkän ulkomuodon perusteella. Kuva Sue Doggettin kirjasta.

kö ensimmäiseen sanaan tai kuvitukseen asti lainkaan. Kirja fyysisenä objektina kansineen on läsnä koko lukemisen ajan ja sen loputtua. Kannot myös vaikuttavat siihen tulkintaan, jonka kirjan sisällöstä luomme – kuvittaja nostaa avainkohdan esiin omalla tavallaan. Kukin lukija suhteuttaa oman tulkintansa kuvittajan tulkintaan (Rättyä 2001: 179).

Lukukokemus koostuu monista eri äänistä ja maailmoista, jotka kohtaavat ajassa ja paikassa ja vaikuttavat toisiinsa. Kirjoittajat, lukijat, kontekstit, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus kohtaavat, ja tässä kohtauspisteessä

syntyy aina uusia merkityksiä: eri tilanteessa tekstit tulkitaan eri tavoin, Riitta Oittinen toteaa esseessään *Kääntäjä kääntää kuvia* (Tutkiva katse kuvakirjaan 2001: 137).

Monet tutkijat ovat korostaneet, miten paljon visuaalinen muoto vaikuttaa tulkintaamme ja päinvastoin. Teoksen visuaalisuus käsittää paljon muutakin kuin varsinaisen kuvituksen: kannen, kirjainten muodot ja otsikot, koko painoasun ja layoutin, paperin laadun – kaikki nämä tekijät vaikuttavat lukukokemukseen (Oittinen 2001: 140).

Haastattelututkimus

Tein joulukuussa 2006 haastattelututkimuksen kirjoista, kirjan merkityksestä verrattuna muihin medioihin, kuvituksen merkityksestä kirjaan ja keski-ikäisyydestä. Valitsin haastateltaviksi koulutukseltaan erilaisia, eri ammattissa ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia naisia, joita yhdisti syntyminen 60-luvulla. Sain 12 vastausta. Vastausprosentti jäi valitettavan alhaiseksi, sillä vain neljännes kyselyn saaneista palautti sen.

Haastattelun ajankohdan valitsin harvinaisen huonosti, joulukuireiden aikaan. Tein ehkä virheen myös asettaessani aika vaikeita kysymyksiä, koska en halunnut johdatella ihmisiä antamaan ”mieleistäni” vastausta. Joistain kysymyksistä oli kirjoitettu, että se on liian laaja tai vaikea lyhyesti vastattavaksi.

En halunnut tehdä monivalintakysymyksiä, joihin vastatessa ei tarvitse ajatella yhtä paljon kuin sanallista vastausta antaessaan. Rastin painaminen *en osaa sanoa* -ruutuun on helppoa.

Haastateltujen pohdintaa kysymykseeni kirjan merkityksestä:

Pidin myös ammattitermejä itsestäänselvinä: Joku oli ihmetelty esimerkiksi, mikä ero on piirros- ja kuvituskuvalla.

Olisi kannattanut pyytää vastaajilta tietoa joko koulutuksesta tai ammatista. Näin olisin saanut selville myös sen, minkä alan ihmiset ovat aktiivisia vastaamaan ja ketkä olisivat valmiita kuvakirjoihin sijoittamaan. Annoin kuitenkin vastaajalle mahdollisuuden pysyä täysin anonyyminä.

Saamani vastaukset olivat kiinnostavia ja osoittivat paneutumista. Vastausten laatu siis korvasi määrän. Lisäksi sain vakuuden kirjan ”kuolemattomuudesta” ainakin niin kauan kuin tällä hetkellä keski-ikäiset naiset elävät.

Kysymykseni olivat:

1. Luetko usein kuvakirjoja, ja minkä tyyppisiä? Mainitse esimerkki.
2. Ovatko kuvat niissä yleensä valokuvia/ piirrettyjä/ kuvituskuvia?
3. Oletko koskaan ostanut aikuisten kuvakirjaa? Mainitse esimerkki.

Kirjasta tulee enemmän luksusta, ylellisyysuute kuten cd-levykin pian näinä ladattavan musiikin aikoina.

Kirjan merkitys ei muutu, mutta lukijoiden määrä vähenee. Syy: nuoret oppivat nopeatempoisuuteen, pitkäkestoinen keskittyminen vähenee, liikkumaton teksti tai kuva ei ehkä kiinnosta.

Luulen, että kirjan arvo tulee yhä kasvamaan. Sähköinen versio ei tule koskaan täysin korvaamaan paperista kirjaa tai lehteä. Lukemiseen liittyy niin paljon muutakin, esim. se rentoutumisen tunne, jonka saavuttaa hyvän kirjan äärellä nojatuoliin uppoutuneena. Sitä ei tietokone voi korvata.

En usko, että mitään radikaalia muutosta tapahtuu. Kirja säilyttää aina asemansa. Äänikirjojen lataaminen MP3-soittimille tulee yleistymään. Uskon ja toivon, ettei kirjan merkitys ainakaan vähene. Kuka ihan oikeasti jaksaisi lukea kirjoja netistä (auts). Tietoa on helppo etsiä netistä, mutta lukukokemus syntyy myös jostain muusta kuin ruudun tuijottamisesta.

Uskon, että kirjoja – hyviä tarinoita tullaan lukemaan aina, formaatti vain saattaa muuttua. On puhuttu sähköisestä kirjasta ja monesta muusta. Odotan innolla.

Toivon ainakin, että kirjan merkitys pysyisi edes ennallaan tai sen arvostus kohoaisi. Pelkään, että nopeat kanavat heikentävät edelleen kirjojen merkitystä. Myös kirjojen sisällöllinen laatu saattaa huonontua, koska ”kuka tahansa” voi julkaista kirjan. Enkä usko, että varsinaisia varsinaisia klassikkoteoksia enää syntyy. Kirjasta tulee kertakäyttötuote.

Uskon, että suurin muutos on jo tapahtunut. Päinvastoin, kirjan merkitys voi lisääntyä, halutaan palata ”tuttuun ja turvalliseen”, pysyvään.

Rentouttaa, ilahduttaa, naurattaa, liikuttaa.

Mielikuvatekijä, mielihyvätekijä.

Herättää muistoja, synnyttää unelmia.

Avaa oven uuteen maailmaan.

Parhaimmillaan kuvitus tukee tekstiä ja toisin päin.

Yhdessä ovat enemmän kuin erikseen.

Kuvitus elävöittää tekstiä, luo uusia mielikuvia.

Kuvitus saa tekstin ”elämään” ja

”työkaluja mielikuvitukselle”.

Kuvitus voi elävöittää tekstiä merkittävästi

esim. tapahtumapaikat, maisemat.

Se voi lisätä esteettisyyttä esim. kauniit piirroksat.

”Kuva sanoo enemmän kuin tuhat sanaa.”

Kuvitus antaa mielikuvitukselle siivet, joilla lentää

paljon kauemmas kuin pelkän tekstin varassa.

Kuvitus tuo uuden ulottuvuuden tekstiin,

lisää mielenkiintoa. Kuva luo myös tunnelmaa.

Vain kaunokirjallisuus voi olla ilman kuvia!

Kuva-aineisto herättää huomion, elävöittää,

havainnollistaa. Teksti voi olla kehnompikin,

jos kuvat ovat hienoja tai vaikuttavia.

Taidekirjoissa ehdottomasti välttämätön.

Useissa tietokirjoissa kuva tukee tekstiä

esim. sisustus, värit, kasvit, ihmiskeho.

Satu-/ lastenkirjoissa kuvitus on oleellinen.

Välttämätöntä dokumentaarisisa teoksissa.

Humoristisissa kirjoissa voi olla puoli sanomaa.

Saamiani vastauksia kysymykseen:
Mitä lisäarvoa kuvituksella voi olla/
pitää olla/ missä tapauksessa se on
tärkeä tai jopa välttämätön?

4. Voiko hieno kuvitus vaikuttaa kirjan ostopäätökseen?

5. Oletko valmis maksamaan enemmän kuvitusta kirjasta ja jos olet, kuinka paljon enemmän kuin kuvittamattomasta?

6. Mitä lisäarvoa kuvituksella voi olla/ pitää olla/ missä tapauksessa se on tärkeä tai jopa välttämätön?

7. Anna esimerkki mielestäsi onnistuneesta kuvituksesta (riippumatta onko kirjan kohderyhmä aikuiset vai lapset).

8. Mitä mediaa (kirjat/ lehdet/ tv/ video/ dvd/ netti/ muu, mikä) käytät eniten a. viihtymiseen b. tiedonhankintaan ja miksi?

9. Onko kirjan merkitys muuttunut 20 vuodessa yleisesti/ ystäväpiirissä/ sinulla henkilökohtaisesti?

10. Uskotko kirjan merkityksen muuttuvan seuraavan 20 vuoden aikana ja miten?

Vastausten perusteella kuvakirjoja luetaan paljon. Joku lukee harvoin, joku päivittäin, ainakin lapsille. Osa vastanneista sanoi, että ajanpuute on suurin syy olla lukematta enemmän.

Puutarha- ja sisustuskirjat mainitaan monessa vastauksessa, samoin valokuva- ja taidekirjat. Sarjakuvista yleisin vastaus oli *Viivi ja Wagner*. Omaan ammattiin ja harrastustoimintaan liittyviä kuvallisia kirjoja luetaan paljon. Lisäksi mainittiin muun muassa runo-, kasku- ja pilakuvakirjat sekä elokuva-, musiikki- ja eläin- kirjat. Tyypillisimpiä kuvakirjoja olivat valokuvien kuvitetut kirjat, ne oli mainittu peräti 11 vastauksessa. Piirrettykin mainittiin kymmenessä ja kuvituskuvat viidessä vastauksessa.

Lähes kaikki vastanneista oli joskus ostanut jonkin aikuisten kuvakirjan, osa lukuisia ja usein. Tämän kyselyn perusteella *Kama Sutra* on tyypillisin aikuisten kuvakirja, jota ei vain lainata kirjastosta vaan joka halutaan omaksi. Vaikka otanta on pieni, se on varmastikin suuntaa antava. Lisäksi oli sijoitettu taide-, elokuva- ja sisustuskirjoihin sekä maa-, maakunta- ja matkaopaskirjoihin. Vaikka en pyytänyt erittelemään, onko kirja ostettu itselle vai lahjaksi, voisin kuvitella, että vastauksissa mainittuja runo-, ajatelma- ja mietelausekirjoja annetaan

paljon lahjaksi. Useat vastaajat kertoivat ostaneensa sarjakuvia.

Jokaisessa vastauksessa sanottiin kuvituksen vaikuttavan ostopäätökseen, sen merkitystä oli jopa vahvasti korostettu. Tämä antoi tukea sille, että kuvakirjoja ei tehdä turhaan, vaikka kustantajalle niistä jokainen ei myyntimenestys olisikaan.

Jos kuvitus on taitavasti tehty, kuvitetusta kirjasta oltaisi valmiita maksamaan keskimäärin 20–40%, jopa puolet enemmän kuin kuvittamattomasta tämän haastattelun perusteella.

Vain jos sekä teksti että kuvat ovat paremmat kuin kuvittamattomassa, voisi eräs vastanneista maksaa enemmän. Kokonaisuus ratkaisee. Joku on valmis maksamaan hyvästä kuvalaadusta. Kuvitus ei kuitenkaan pelasta huonoa tekstiä, ja sellainen kirja jäisi ehkä hyllylle, totesi yksi vastaajista.

Esimerkkeinä onnistuneista kuvituksista oli useassa vastauksessa Mauri Kunnaksen kirjat, Tove Janssonin *Muumit* sekä *Viivi ja Wagner*. Muita hyvinä pidettyjä oli muun muassa Virpi Talvitiien kuvitus *Keinulautaan* ja Matti Pikkujämsän kuvitus kirjaan *Makkarapiruetti* sekä Johanna Venhon *Puolukkavarvas* ja Anna-Mari Kaskisen ja Minna Immosen runokirja. Myös Gustav Doren kuvittama *Perheraamattu*, Otavan *4-osainen pieni tietosanakirja*, *Suomen historia*, *Suuri tonttukirja*, *Kama Sutra* ja erilaiset luontokuvakirjat oli mainittu.

Vastaajat eli 60-luvulla syntyneet naiset ovat sujuvasti ottaneet Internetin tiedonhankintavälineeksi, mutta muista medioista ei ole luovuttu sen takia, se on lisän entisille. Inter-

nettiä pidettiin helppona ja nopeana mutta ei välttämättä totuusarvoltaan luotettavana. Yksi peräänkuulutti omaa harkintakykyä, koska kukaan ei tarkasta tietoja. Viihdekäyttöä ovat lähinnä sähköpostit ystäviltä ja ystäville.

Televisio mainittiin helppona tapana rentoutua. Yllättävän usein todettiin, että televisionkatselu ei vaadi ajatustoimintaa. Käytettiin ilmaisia ”aivot narikkaan”, ”pääsee toiseen todellisuuteen helposti” ja ”voi vaan olla, ei tarvitse ajatella”.

Lehtien etuna on helppo saatavuus. Lehtiä pidettiin myös sähköistä aineistoa luotettavampana. Aikakauslehdissä tietoa on laajasti ja mielenkiintoisesti, sanomalehdissä monipuolisesti ja ajankohtaisesti. Sanomalehti kuuluu yhä aamukahvipöytään.

Kirjaa luetaan virkeämpänä ja ajan kanssa, ajatellen. Vastaajien mielestä kirjat tarjoavat elämyksiä ja ”syvempiä tunteita”, upean mahdollisuuden uusien maailmojen kuvitteluun. Kirjasta näyttäisi tulevan ja tulleen väline rentoutumiseen ja viihtymiseen.

Kuvan ulottuvuudet

Kuva antaa uusia ulottuvuuksia katsoja-lukijan tulkinnalle. Jokainen kuva ja sana tuo tulkintatilanteeseen uuden elementin. Tulkinnanvaraisuus antaa jokaiselle katsojalle mahdollisuuden ja vapauden tehdä omanlaisensa tulkinnan. Tosin se voi suotta tehdä kirjasta myös vaikeaselkoisen.

Kuvaan liittyvä teksti antaa sille lukuohjeen, joka karsii useimmat muut lauseet ja jättää jäljelle mahdolliset, tarkoitettua tulkintaa ohjaavat lauseet. Tarkasteltu kokonaisuus on intertekstuaalinen ja se tuottaa kuvalle sinänsä ”tekstin”. Intertekstuaalisuus tarkoittaa tässä kahden eri merkijärjestelmän toimintaa yhteisen tulkinnan perustaksi. Laaja tulkintaläisyys on tyypillistä tietyn kategorian kuville. Sellaisia ovat esimerkiksi valokuvat, taidekuvat tai symboliset kuvituskuvat. Kuvat ovat usein kollaaseja, joissa sekoittuvat erilaiset kuvatyyppit: piirroksot, valokuvat, typografiset elementit jne (Brusila, Kuvittaan 2003).

On muistettava, ettei katsoja-lukija koskaan koe kuvaa sellaisena kuin kuvantekijä luodessaan vaan tajuaa sen oman tilanteensa mukaan. Hän on omaksunut tietyn tavan lukea kuvaa ja sanaa, oman tapansa tulkita vihjeitä. Kuvanlukutapaan ja -taitoon vaikuttavat muun muassa ikä, koulutus, elämäkokemus ja kulttuuritausta. Mielikuvien pohjaksi tarvitaan aistinvaraisia kokemuksia. Mielikuvia tarvitsevat vastaanottajien lisäksi myös kuvien tekijät, luonnoksina kuvittamiselle.

Monimerkityksinen kuva on kiehtovampi kuin osoitteleva, jossa kaikki annetaan valmiiksi pureskeltuna. Taiteellisen teoksen tulkinta voi parhaimmillaan palkita vastaanottajaa antamalla oivaltamisen ilon ja mielihyvän, mutta se vaatii myös tarkkaa päättelykykyä ja jopa taiteilijan asemaan asettautumista. Kaikki eivät ole valmiita etsimään kuvista tekijän tarkoittamia sanomia, jolloin vuoropuhelua ei synny.

Kuva voi olla valokuva, piirros tai muulla tavoin tuotettu visuaalinen artefakti, jolla on merkkiluonteinen viittauskohde johonkin it-

sensä ulkopuoliseen. Se tarvitsee lukuohjeen, esimerkiksi tekstin tai kulttuurisen muistutuksen, joka määrittää kuvan esittämien objektien paikalleen aikaan tai muihin tekijöihin nähden. Temporaalisuus voidaan sen sijaan esittää kuvien jatkuvalla sarjalla, jossa esitetään jatkumo tai luodaan illuusio kahden kuvan väliin syntyvästä jatkumosta (Brusila 2003).

Kirjassaan *Kuvittaminen* Anja Hatva tarkastelee kuvan suunnittelua semiotiikan peruskäsitteitä soveltaen. Hänen mukaansa kuva on semioottisen moniselitteisyytensä takia aina tulkinnallisempi kuin teksti. Kuva voi olla symbolinen ja esteettinen; se voi painottaa sisältöä, dokumentoida tai orientoida. Mitä tietoisemmin tehtävät määritellään, sitä helpompaa on valita toteutustapa.

Kuvalla on viestin välittämisessä useita tehtäviä. Ensimmäisenä huomaamme voimakkaimmat ärsykkeet, panemme ehkä merkille kuvan esteettisyyden. Mutta kuvalla voi lisäksi olla useita sisällöllisiä funktioita: se voi auttaa ymmärtämään tekstin merkitystä tai rikastaa

Aukeama Jenni Ropen aikuisille suunnatusta kuvakirjasta *Mitä teet viikonloppuna?*

käsitystämme asiasta. Voidaanpa kuvalla sanoa sellaistaakin, jota ääneen ei voi lausua (Hatva 1993: 47).

Riitta Brusilan mukaan kategoriat määrittyvät paremmin 1) huomioarvoksi, 2) tietoarvoksi ja 3) esteettiseksi tai elämykselliseksi arvoksi. Huomioarvo tarkoittaa katsojan kiinnostuksen jonkinasteista heräämistä. Kuvassa on jokin yksityiskohta, väri, sommittelullinen aspekti, reaalin sanoma tms., joka herättää katsojan kiinnostuksen. Tietoarvo voidaan määritellä kuvasta saatavaksi informaatioksi. Esteettisyys tai elämyksellisyys liittyvät joko kuvan sisäl-

töön tai muotoon. Katsojaa miellyttää jokin siinä oleva ominaisuus. Samaan kuvaan voi sisältyä kaikkien luokkien piirteitä (Brusila 2003).

Kuvan sisäisen kerronnan, sen ilmaisukeinojen ja composition lisäksi tulkinnassa vaikuttaa kuvan konteksti. Kontekstin ohella siihen vaikuttaa tulkittavan kokonaisuuden, samalla kerralla katsottavissa olevan näkymän elementtien syntaktinen sijainti ja keskinäinen hierarkia (Brusila 2003).

Brusila viittaa käsitteellisen kuva-ajattelun suosimiin keinoihin, jotka ovat valtaosin valokuvaan liittyviä: odottamattomat yhdistelmät

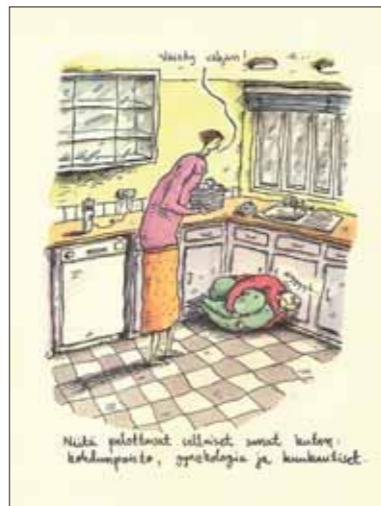
(lisääminen, korvaaminen), toisto, mittakaavan muuntelu, symbolien manipulaatio, kollaasi, poikkeava perspektiivi sekä homage eli jonkin klassisen työn variaatio. Kolme ensimmäistä tarjoavat ns. visuaalisia yllätyksiä, poikkeuksia normaaliin totuttuun visuaaliseen järjestykseen.

Kuvituksen tehtävä

Kuvituksen tarkoitus on välittää jokin sanoma eli se on viestintäväline siinä missä kielikin. Kuvat ovat kuitenkin kieltä tulkinnallisempia ja

Vasemmalta oikealle sivu Tiina Pystysen *Ystävänä Yksinäisyys* ja Steven Applebyn *Miesasia*-kirjoista sekä Ellun *Babybookista*.

kuullinen ilmaisu kielellistä epätarkempaa. Jos halutaan vastaanottajien tulkitsevan kuvia yksiselitteisesti, niiden tueksi tarvitaan kieli. Mielestäni yksiselitteisyys ei ole aina tavoitteena eikä väärinymmärtämisen mahdollisuutta synny, jos kaikki tulkinnot ovat kuvittajan mielestä "oikeita".

Haluaisin kyseenalaistaa tekstin merkitystä kuvakirjassa. Voiko kuvitus toimia itsenäisesti ilman tekstiä tai teksti vain kuvitusta tukevana?

Miös Niklas Bengtssonin mukaan lasten, nuorten ja aikuisten katselukirjat voivat olla täysin tekstittömiä tai kuvapainotteisia (Bengtsson, Kuvituksen monet muodot 2002: 27).

Kirjassaan *Kuvittajan keinot* Tarja Ahjopalo-Nieminen on sitä mieltä, että siinä missä taide on itseilmaisua, kuvittaminen toimii aina jonkin muun apuna tai rinnalla. Kuvituskuvan partneri voi olla proosaa, lyriikkaa tai vaikkapa musiikkia. Kuva toimii tällöin siis jonkin asian tukena,

sitä havainnollistavana, korostavana tai ohjaavana elementtinä.

Kuvituskuvien merkitys on paljon muuta kuin viihdyttää katsojaa, somistaa tai tukea tekstin sanomaa; ne välittävät visuaalista viestiä ja ruokkivat katsojan mielikuvien syntymistä. Parhaimmillaan kuva toimii tekstin tukena mutta elää samalla omaa elämäänsä ja siivittää katsojan mielikuvitusta. Se ei noudata tekstiä orjallisesti vaan avaa uusia tulkintamahdollisuuksia (Ahjopalo-Nieminen 1999).

Uskoakseni kuvituskuvien merkitys on lehdissä kirjan kuvituksia vähäisempi. Ainakin aikakauslehdissä kuvitus saatetaan tilata sivua koristamaan. Sanomalehdissäkin nykyään pyritään välttämään raskaita tekstimassoja, sisältöä on muutettu viihteellisempään suuntaan ja nelivärisyydestä tullut arkipäivää. Kärjistäen voisi sanoa, että kuvituksiakin halutaan joskus vain keventäjäksi. Tosin hyvin tehty kuvitus tuo aina jotain lisäarvoa artikkelille.

Parhaimmillaan kuvitukset ja teksti muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa ne täy-

dentävät ja rikastavat toisiaan. Joskus kuva voi tarvita sanaa tuekseen, joskus sana kuvaa todistusaineistoksi. Kuvan ja sanan suurin vastavuus ei välttämättä ole kuvituksen ja tekstin paras suhde, kuten dokumentoivassa esityksessä tapahtuu. Orientoivassa kuvitus kattaa osan tekstistä, mutta kertoo jotain lisää. Symbolisessa esityksessä kuva ja sana ovat ikään kuin eri aihetasolla, mutta niiden välillä on jokin yhdistävä tekijä tai samankaltaisuus (Hatva 1993: 50).

Kuvittaja luo pienen maailmansa kuvan sisällön lisäksi kuvan kieliopilla: viivalla, sommitelulla ja värillä. Väri, viiva, visuaaliset muodot ja dekoraatio kuuluvat kuvan pintarakenteeseen. Syvärakennetta on sommittelu erilaisine perspektiivi- ja kehysratkaisuineen (Ylimartimo, Satua ja totta 2005: 26).

Kiinnostavuus ohjaa kirjan aukeaman katselua. Kiinnostavuutta pitävät yllä esimerkiksi kertomuksen tai kuvan juoni, se mitä kuvassa tapahtuu. Painottamalla joitakin asioita voidaan ohjalla katsojaa sisällön omaksumiseen (Hatva 1993: 51). Silti katsojan tarkkaavuus ohjaa-

tuu juuri niihin asioihin, joilla on hänelle itselleen merkitystä.

Mika Launis kertoo luvussaan *Välineen viesti* teknologian kehittymisen vaikutuksesta kuvitukseen ja pilapiirroksen asemasta sodanjälkeisinä vuosina. Yhteen piirroksen kulminoitunut ilmaisu opetti kuvittajan ilmaisun selkeyteen ja voimakkuuteen. Kuvitus oli luonteeltaan hyvin keskustelevaa, avointa ja sosiaalista. Se ei sisältänyt monia merkityksen tasoja eikä sitä useinkaan voitu pitää pohdiskelevana. (Launis, Satua ja totta 2005: 57).

Kuvittamisen ja kuvataiteen välinen ero on veteen piirretty viiva. Monet taiteilijat ovat toimineet kuvittajina ja kuvittajat taiteilijoina. Nykyisen multimedian, tilataiteen ja valmisesi- neitten aikakaudella taiteen määrittely käy yhä monimutkaisemmaksi ja vaikeammaksi. Taideyhteisö, joka muodostuu kunkin aikakauden arvostetuista taiteilijoista, kriitikoista ja taidehistorioitsijoista, vaikuttaa taiteen määrittämiseen. Taiteeksi luokittelu saattaa tapahtua myös vasta aikojen kuluttua, ja siihen vaikutta-

vat monet muutkin seikat kuin itse määriteltävä taideteos (Ahjopalo-Nieminen 1999).

Hatvan mielestä kuvitus eroaa vapaasta taiteesta juuri viestille alisteisuutensa vuoksi, mutta Helsingin kaupungin taidemuseon julkaisun *Satua ja totta* mukaan kuvituskuva on taideteos.

Kuvitettu kirja ja kuvakirja

Kuvitetun kirjan ja kuvakirjan yksinkertaistettu sisällöllinen ero on siinä, että kuvitetussa kirjassa kuva on tekstille alisteinen ja juonen kannalta epäitsenäinen elementti, mutta kuvakirjassa kuvat vievät tai voivat viedä juonta eteenpäin itsenäisesti omalla tasollaan tai erilaisissa yhdistelmissä yhdessä tekstin kanssa (Bengtsson 2002: 106).

Kuvitetussa tekstissä kuvan ja tekstin välistä suhdetta ei ole pidetty yhtä kiinteänä ja vuorovaikutuksellisenä kuin kuvakirjan kohdalla. Sirke Happonen erottaa kerronnalliset kuvakirjat itsenäisistä taidekuvista, jotka mielestäni

voidaan esitellä myös kirjan muodossa. Happonen (Tutkiva katse kuvakirjaan 2001: 113) rinnastaa kuvitetun lastenkirjan lähelle Ulla Rhedinin määritelmää eepisestä kuvakirjasta, jossa kuvan tehtävä on selventää ja koristaa tekstiä tai esittää ”tiivistelmää” tekstissä kuvatuista tilanteista (Bilderboken. På väg mot en teori, 1992, Happonen viittaus).

Kuvittajaa määritelmä aliarvioi, se saa kuvituksen kuulostamaan vain koristelulta. Osin asenne on varmasti yleinen. Kuvittaja Leena Lumme oli todennut Finlandia Junior -kirjallisuuspalkinnon jakotilaisuudessa, että ”tällä kertaa ei varmaan kuulla sitä tavanomaista kehotusta” (HS 2.12.2006) eli että ”voisiko palkitun kirjan kuvittaja mennä lavalla syrjemmälle, että saadaan kirjailijasta kunnon valokuvia”.

Rhedin kyllä jakaa kuvakirjat ”kuvin koristeltujen”, eepisten lisäksi myös laajentaviin, jossa kuva laajentaa tekstin merkityksiä, näyttää tekstin vain viittaamat tapahtumat sekä niin sanottuihin aitoihin kuvakirjoihin, joita ei voi ymmärtää pelkän sanallisen kertomuksen

pohjalta ja jossa kuvan ja tekstin vetovuorot vaihtuvat tarinan kerronnassa. Onko siis aitoja ja epäaitoja kuvakirjoja tai tärkeitä ja turhia kuvituksia?

Yksittäinen kuva voi pysäyttää hetken tapahtumien ja sanojen virrassa, esittää hetken monista hetkistä. Jatkuvuuden illuusio on synnytettävä muilla keinoin: viivan, muodon ja pintojen sommittelulla kuvakerronnan konventiota hyödyntäen. Kuvakirjaa katsovan on kuviteltava, mitä tapahtuu aukeamien välillä, sivua käännettäessä. (Happonen 2001: 106, 107).

Lukukokemuksen jatkuvuuden kannalta kuvalla on myös pysäyttävä tehtävä: kuvan deskriptiivinen luonne pysäyttää lukijan ja irrottaa hänet tekstin eteenpäin vievästä sykkeestä. Kuvakirjan dynamiikasta suuri osa muodostuu eritempoisten kohtausten rytmittymisestä kiinni toisiinsa. Myös taitto vaikuttaa siihen, tuleeko kirjasta kokonaisuutena staattinen vai dynaaminen. (Happonen 2001: 112).

Tarinan merkitystä lastenkirjoissa korostetaan lähes kaikissa käyttämissäni lähteissä.

Vain vauvoille ja pikkulapsille tarkoituisia katselekirjoissa tarinaa ei yleensä ole. Myös loru-kirjoissa jokaisella sivulla voi olla yksi loru, eikä se jatku seuraavalle sivulle.

Aikuisten kuvakirjoissa saattaa olla vähemmän tarinallisuutta kuin lastenkirjoissa: esimerkiksi runo- ja vitsikirjoissa on usein yksi runo tai vitsi sivulla tai aukeamalla. Sarjakuvakirjoissa tarina voi olla kirjan mittainen tai se voi koostua irrallaan toimivista, sanomalehdessä yksittäisinä julkaistuista stripeistä kuten *Viivissä ja Wagnerissa*.

Lasten- ja nuortenkirjojen myynti on euroissa mitattuna viime vuosina noussut hissun kissan ohi aikuisten kaunokirjallisuuden, kirjoittaa Milla Autio Suvi Aholan *Keinulaudalle pongahti Finlandia Junior* -jutun kainalossa (HS 1.12.2006). Kuvakirjan tulevaisuus ei näytä huonolta, mikäli voidaan olettaa lasten- ja nuortenkirjojen olevan aina kuvitettuja. Julkaisemiseen on vaikuttanut osaltaan tekniikan kehitys: nykyään on edullista valmistaa pieniäkin painoksia, jolloin taloudellinen riski ei ole suuri.

Yksityiskohtia perinteisistä kuvakirjoista, joille on tyypillistä runsas ornamenttiikka. Vasemmalta ylhäältä alkaen Kuvaraamattu, Book of Kells, Kama Sutra ja Kalevala.

Aikuisten kuvakirjoja ennen ja nyt

Kirjapainotaidon yleistymisen lopetti länsimaissa kirjamaalauksen, jolla tarkoitetaan käsinkirjoitetun kirjan kuvittamista. *Kuvaraamattu* oli kuvittajia paljon työllistänyt tuote.

Dublinissa Trinity College -yliopiston vanhassa kirjastossa on nähtävillä Irlannin kansallisaarre, 800-luvulta peräisin oleva Kellsin evankeliumikirja (*The Book of Kells*), jota on kutsuttu jopa maailman kauneimmaksi kirjaksi. Sille on tyypillistä runsas ornamenttiikka, jonka merkitystä ei täysin tunneta. Sen oletetaan olleen tai kakeino pahoja henkiä vastaan. Tekstin alkukirjain esitetään labyrinttimäisenä kuviona.

Tekemässäni haastattelututkimuksessa yleisin vastaus oli *Kama Sutra* kysymykseen siitä, mitä aikuisten kuvakirjoja henkilö on lukenut. Myös *Viivi ja Wagner* oli mainittu useamman kerran.

Aikuisille suunnattuja kuvakirjoja olivat vielä parikymmentä vuotta sitten lähinnä kuvitetut pakinat sekä runo-, kasku- ja pilapiirroskir-

jat kuten Ansun eli Antero Hallan *Ajatusviivoja*. Kari Suomalaisen kuvituksia klassikoihin kuten *Välskärin kertomuksia* voi pitää sarjakuvana, sillä sivut on jaettu ruutuihin ja tarina on vahvasti kerronnallinen. Suomalaiselta on julkaistuja myös lukuisia pilapiirroskirjoja.

Tiina Pystysen kirjoista tulee aikuisten kuvakirjojen klassikkoita. Kuvittajan ja kirjailijan yhteistyö toimii saumattomasti, kun kyseessä on yksi ja sama henkilö. Peräti 168-sivuinen *Ystävänä Yksinäisyys* kertoo humoristisesti yksi-

näisyydestä, parisuhteen luomisen vaikeudesta kypsässä iässä ja yksinhuoltajaäidin puutteesta elämisestä. ”Saanen esitellä seuralaiseni parhaan kaverini sydänystäväni. Hän on kunnianarvoisa herra Yksinäisyys. Hän on minun uskollisin ystäväni”, Pystysen kirjoittaa hauska huparilla käsiälallaan.

Jenni Rope on tämän vuosituhannen tuore tekijä. Hänen kirjansa *Mitä teet viikonloppuna?* rikkoo ansiokkaasti aikuisten- ja lastenkirjojen rajoja: Siinä on todella paksut pahvisivut, jotka tuovat mieleen pikkulasten katselukirjat. Listawsoy mainostaa Ropen kirjaa markkinointimateriaalissaan kirpeän herkäksi aikuisten kuvakirjaksi niille, jotka sanovat olevansa onnellisia, vaikka eivät ole ihan varmoja ja halusivat kiivetä puuhun, mutta pelkäävät sukka-housujensa menevän rikki.

Steven Applebyn *Miesasiaa* on ironinen kuvaus miehistä miehen kirjoittamana. Se saattaa naurattaa enemmän naisia kuin miehiä. Ilahduttavaa mutta ei itsestäänselvää on myös se, että teksti on käännöksessään käsin tekstattu.

Ellun (Elina Liikasen) *Babybook* kertoo taidemaalariäidin ja vauvan arjesta kaunistelematta. Kirja on loistava esimerkki siitä, miten kerronnallisuus voi toimia, vaikka tekstejä ei ole muutamilla sivuilla olevia yksittäisiä sanoja lukuunottamatta.

Taidekirja ja taiteilijakirja

Taidekirja esittelee yhden tai useamman taiteilijan tuotantoa. Se voi olla myös ”teoskatalogi” tai näyttelyluettelo. Usein taidekirjassa esitellyt teokset on tehty jotain muuta kuin kirjaa varten, esimerkiksi näyttelyyn.

Taiteilijakirja ei pyri olemaan kirjallisuutta, eikä sen tarkoituksena ole esiintyä myöskään taiteesta kertovana kuvateoksena. Taiteilijakirjat sijoittuvat kirjallisuuden ja kuvataiteen väli- maastoon. Taiteilijakirja on teos, jonka innoittajana on ollut kirja ja lähtökohtana kirjan muoto tai idea. Olomuodoltaan se voi olla vaikkapa veistos tai esine, itsenäinen taideteos. Taiteilijakirjan viesti sisältyy itse teokseen.

Taiteilijakirjojen synty liittyy saumattomasti käsitetaiteen historiaan ja 1960-luvun alkuun. Silloin syntynyt liike oli sosiaalinen protesti kalliita taidekirjoja, taidekauppaa ja eliittitaidetta vastaan. Taiteilijoiden tekemät kirjat olivat halpoja ja niitä oli helppo levittää. Ne olivat myös kätevä väline uuden käsitetaiteen ideoiden välittämiseksi (Martin, Lipasti 2001).

Taiteilijat kiinnostuivat painamaan oman käsiälänsä aikakauslehtiin, luetteloihin ja kaikenlaisiin painotuotteisiin. Julkaisut alkoivat käsittää kirjan sivun ikään kuin maalauskaaksi. Ne olivat tavallaan eräänlaisia visuaalisia vastineita suppealevikkisille runokirjoille. Joskus ne saattoivat olla myös sosiaalista protestia taidekirjoja, suuria rahoja liikuttelua taidekauppaa tai yleensä eliittitaidetta vastaan.

Rikhardinkadun kirjastossa on pääkaupunkiseudun ainoa taiteilijakirjakokoelma. Sitä perustettaessa on otettu huomioon myös kirjan muuttuva asema. Kun elektroniset tallenteet yleistyvät, kirjasta tulee taide-esine. Kirjan tar-

Strippi Viivistä ja Wagnerista.

joama esteettinen mielihyvä on sellainen lisäarvo, jota elektroniikalla ei voi korvata.

Rikhardinkadun kokoelman perustamisen taustalla on vaikuttanut taiteilijakirjoja kohtaan viime aikoina virinnyt vilkas mielenkiinto. Niitä on muun muassa alettu tehdä useissa taidealan oppilaitoksissa. Taideteollisessa Korkeakoulussa monen eri linjan oppilaat ovat tehneet lopputyökseen taiteilijakirjan. Koulun kirjaston kokoelmissa on tällä hetkellä noin 60 teosta. Myös Kuvataideakatemiassa ja Lahden Muotoiluinstituutissa on tehty taiteilijakirjoja, raportit väittää (Martin, Lipasti 2001).

Masto-aineistohaku löytää yhden Muotoiluinstituutissa aiheeseen liittyvän opinnäytteen: Iiris Kallungin *Tunteen tie kuvaksi* vuodelta 2000. Se kertoo maalausprosessin syntyyn vaikuttavista tekijöistä.

Fibin taiteilijaperheellä (Tizzi, Allan ja Maryam) on kokoelmassaan viitisensataa taiteili-

jakirjaa, joista osa on heidän itsensä tekemiä. Heidän teoksiaan on ollut esillä useissa näyttelyissä, muun muassa Pisto-galleriassa Vantaalla helmikuussa 2007. Tizzi Fibin töitä on Rikhardinkadun kirjaston taiteilijakirjakokoelmassa. Myös Internetissä voi tutustua RikArt-verkkogalleriaan.

Sarjakuvia ja sarja kuvia

Sarjakuva on kuvan ja sanan yhdistämisestä syntyvä kokonaisuus, jonka tärkein määrite on kerronnallisuus. Kuva ja sana toimivat luontavalla tavalla keskenään vieden tarinaa eteenpäin.

Realismin ja tyyllittelyn akseli on oleellinen, sillä liika realismi vähentää sarjakuvamaisuutta. Jos sarjakuva on liikaa tyyllitelty, se muuttuu kuvataiteeksi. Tunnusomaista sarjakuvalle on hyperplastisuus ilman fyysisyyden

A book is more than a book when it becomes a work of art. Over the past century books have become a major vehicle for artistic expression. Artists have transformed something common into something extraordinary by summoning images that transcend the literary content of a written or printed text to create a totality that surpasses individual parts.

— Donna Stein

Artists' Books in the Modern Era 1870–2000

esteitä. Luonnonlakeja vastaan on helppo käytettyä ja muuttaa jäykkä maailma toisenlaiseksi. Toisaalta sarjakuva tarjoaa ylivertaisia tapoja ilmentää sitä, kun mitään ei tapahdu, mistä Tervavat on hyvä esimerkki (Koski: luento 2007).

Sarjakuva oli vielä 50 vuotta sitten pelätty ja paheksuttu populaarikulttuurin muoto, jota pidettiin ala-arvoisena, vain lapsille suunnattuna viihteenä. Aikuisille suunnatun sarjakuvan ja taidesarjakuvan nousu alkoi Suomessa vasta 1980-luvun alussa.

Taidesarjakuva yhdistää kirjallisuus- ja kuvataidetta. Se suo perinteistä sarjakuvaa suuremmat mahdollisuudet itseilmaisulle ja rajoja rikkovalle kokeellisuudelle. Ilmaisun tapa korostuu kerronnallisuuteen verrattuna. Esimerkiksi Pauliina Mäkelä luokittelee opinnäytetyönään Muotoiluinstituuttiin tekemänsä hienon kirjan *Karnevaalit* taidesarjakuvaksi, aikuisille suunnatuksi kuvapainotteiseksi sarjakuvanovelliksi. Stripit ovat koko sivun kokoisia ja toimivat sekä itsenäisinä teoksina että osana kokonaisuutta.

Muumimeikko ja Taikurinhattu on ensimmäinen selkokielinen Muumi-kirja. Siinä on Tove Janssonin alkuperäiskuvitus.

päivää. Sen kunniaksi Designmuseossa Helsingissä oli näyttely 22.4. asti, mutta en valitettavasti ”ehtinyt” käydä sitä katsomassa.

Selkokirja

Selkokielellä tarkoitetaan kieltä, jonka sisältö, sanasto ja rakenne on mukautettu helpommin ymmärrettävään muotoon. Selkokielen tavoitteena on antaa tietoa ja jakaa kulttuurista erityisryhmille, joilla on vaikeuksia lukemisessa ja ymmärtämisessä (www.kehitys...).

Selkokielen kokonaistarpeesta ei ole selvää käsitystä. Arviot liikkuvat 150 000 ja 300 000 välillä (staff.oamk...). Lapsista ja nuorista selkokielen tarpeesta on 4–6 %, työikäisestä väestöstä 2–3 % ikäluokasta. Erilaiset kehitysvammaiset tar-

vitsevat selkokielistä kirjallisuutta ja tiedonvälitystä. Vanhukset, lukemis- ja kirjoittamishäiriöt sekä suomen kieltä opettelevat siirtolaiset ja pakolaiset saattavat tarvita selkokieltä.

Ennen varsinaisia kirjoja julkaistiin selkokielisiä oppimateriaaleja sekä lapsille ja nuorille suunnattuja niin sanottuja helppolukuisia kirjoja. Selkokirja on kuitenkin rakenteeltaan ja kieleltään yksinkertaisempi ja ymmärrettävämpi kuin helppolukuinen kirja. Isotekstiset kirjat eivät ole selkokirjoja.

Suomessa on ilmestynyt runsaat 150 selkokirjaa. Selkokielistä kauno- ja tietokirjallisuutta on julkaistu vasta joitain vuosia. Ensimmäinen selkokielelle käännetty romaani Suomessa oli Arto Paasilinnan *Isoisää etsimässä* vuonna 1990. Kehitysvammaliiton nettisivuilta löytyy luettelo selkokirjoista.

Kehitysvammaliitto julkaisi 13. toukokuuta uusimman selkokielen kirjan Tove Janssonin *Muumimeikko ja Taikurinhattu*. Se on ensimmäinen selkokielinen versio Muumi-kirjoista. Selkokielisessä kirjassa on alkuperäiskuvitus,

mutta kuviin on liitetty perustarinaa helpommat kuvatekstit, jolloin kirjaa voi lukea jopa kuvakirjana. Selkokielisten kirjojen kuvitukseen on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Selkokuvatraditio on Suomessa kuitenkin vasta alkamassa. Vielä ei osata yksiselitteisesti sanoa, millainen on hyvä selkokuva. Kuvaan pätevät samat selvyysvaatimukset kuin tekstiinkin.

Keskeinen kysymys helppotekstisten kuvakirjojen suhteen on, poikkeavatko ne kuvitetuina muista kuvakirjoista ja millainen kuvitus on niille tyypillistä. Millainen kuva kuuluu helppotekstiseen kirjaan? Millaisen haasteen helppotekstinen kirja tarjoaa kuvittajalle? (Yli-martimo: Kuvituksen monet muodot 2002: 83). Kuvittaja Ulla Vaajakallio vastaa, että helppotekstisen kuvittamisessa ei sinänsä ole eroa muuhun kuvitustyöhön verrattuna. Kuvittajan on löydettävä yksinkertaisesta tekstistä se, mitä on rivien välissä ja saatava kuvaan jotakin, mikä tarjoaa sopivasti haastetta kuvan vastaanottajalle. Käsitteäkseni näin on kaikissa kuvitustöissä.

Kuvituksen funktio lisätä tekstin kiinnosta-

vuutta on yhteinen piirre kaikille kirjoille, myös helppotekstisille. Ymmärrettävyyden lisääminen on myös kuvituksen tehtävä: epävarma lukija saa kuvista tukea lukemisprosessilleen. Tekstin ja kuvan yhteensopivuus on myös merkittävää: niiden tunnetilat eivät saa riidellä keskenään. Tämä kuuluu kuvittajien perusoivaluksiin (Yli-martimo 2002: 88).

Annamari ja Heikki Saureen kirjoittama ja Tuukka Juseliuksen kuvittama *Norsu nuhassa* on selkokielinen vitsikirja. Kirja on Selkokeskusten hyväksymä ja sitä voidaan käyttää suomen kielen opiskelussa. Samojen tekijöiden *Silakka korvassa* sisältää selkokielisiä huumorikertomuksia ja hölmöläistarinoita (www.pienikarhu...). Näitä kahta kirjaa en ole itse nähnyt.

Kehitys- ja näkövammaisia nuoria kiinnostavat murrosikäisten ongelmia ja aikuisten asioita käsittelevät koskettelukirjat. Seksuaalivalituksesta on jo kaksi kirjaa, kertoo Anneli Salo Näkövammaisten kirjasto Celiasta (www.celialib...).

Kohderyhmäajattelua

Kohderyhmälokerointia sekä vastustan että kannatan, kuten jo johdannossa sanoin. Tarkat suunnitelmat, kenelle ja miten markkinoidaan, vaikuttavat laskelmoinnilta. Laskelmointi saattaa viedä työstä rentouden ja ilon, pelko taloudellisesta epäonnistumisesta voi tappaa luovuuden. Toisaalta, kaiken työn tarkoituksena on elättää tekijäänsä eli tuottaa voittoa, joten ostajakuntaa ei voi jättää huomioimatta.

On kuitenkin vaikeaa päättää etukäteen, keitä oma tuote kiinnostaa. Ihmiset ovat valvutuneita, eivät osta mitä hyvänsä tai usko kaikkiin tekemällä tehtyihin tarpeisiin. Moni hyvin ansaitseva on tietoisesti päättänyt vähentää kulutusta. Markkinoinnin hyökkävyys voi ärsyttää. En kuulu niihin, joiden mielestä on ”ihan sama mitä puhutaan, kunhan puhutaan”.

Ainoastaan iän mukaan jaottelu on myös ongelmallista, sillä pelkästään ikääntyminen ei muuta ihmistä yhtä paljon kuin elämäkokemus. Ikään katsomatta ihmiset voivat ajatella samalla tavalla, eivätkä kaikki samanikäiset ole samalla aaltopituudella tai hanki samoja tava-

roita. Toki voidaan rajata kohderyhmää iän mukaan, mikäli myydään ratti- tai potkukelkkoja.

Kirjan suhteen rajausta on jo ongelmallisempaa. Pääatalon kirjojen lukijakunta varmaan osataan kuvailla aika tarkkaan, mutta miten on kuvakirjojen laita? Entä sellaisten kuvakirjojen, jotka eivät ole toimintaa, jännitystä tai aikuisviihdettä? Tai joita tietoisesti ei ole tehty suloisiksi vaan roisiksi, ehkä jopa ravisteleviksi? Entä poikkitaiteellisten ja vaikeatajuisten? Ketkä sellaisia haluavat lukea, saati ollaanko niistä valmiita maksamaan?

Keski-ikäiset naiset kohteena

Koska oman kirjani kohderyhmä on ympäripyöreästi sanottuna nelikymppiset naiset, jotka uskaltavat tehdä ”nelikymppisille epätyypillisiä” asioita, halusin tutkia muita kirjallisia tuotteita, joiden kohderyhmä on nelikymppiset naiset. Suhteen tunneta kirjastosta ja kirjakaupoista kysyttäessä. Kirjastot jaottelevat kirjat vain las-

ten-, nuorten- ja aikuistenkirjoihin. Kustantamoilla lienee kohderyhmä tiedossa, mutta ne pitävät sen omana tietonaan.

Aiheseminaarissa syyskuussa 2006 mainitsin aikakauslehdet, joiden kohderyhmäksi oli päätetty 40+-vuotiaat naiset. Lehdistä *Sara* ilmestyi ensimmäisen kerran lokakuussa 2006, *Jade* oli ilmestynyt jo elokuun lopussa, mutta en vielä ollut nähnyt sitä. Odotin mielenkiinnolla, sillä nämä olivat ensimmäiset nimet omaan 40+-vuotiaalle suunnatut lehdet.

Jaden päätoimittaja Marja Aarnipuro sanoo Katri Kallionpään artikkelissa *Missiona terve itsekkyys* (HS 17.9.2006), että *Jaden* linjana hänen mukaansa on ”tukea naisen itsetuntoa ja painottaa hänen oikeuttaan erilaisiin asioihin”. Myös *Saran* missiona on päätoimittaja Kristiina Dragonin mukaan ”terve itsekkyys, joka ei ole keneltäkään muulta pois” (HS 17.9.2006).

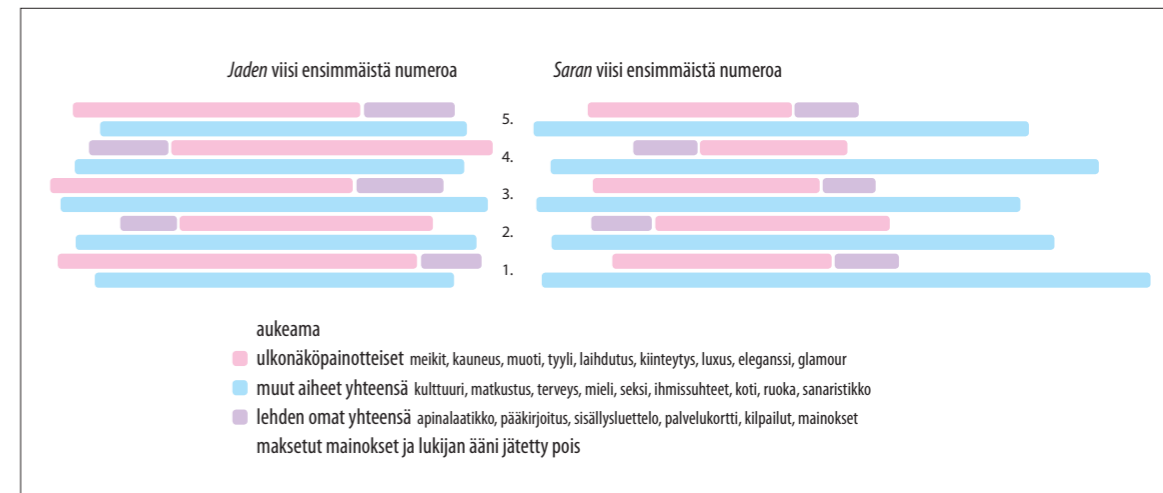
Tuetaanko naisen itsetuntoa todella parhaiten antamalla vinkkejä, kuinka peittää ikääntymisen merkkejä meikkien avulla? Oletetaanko keski-ikäisten naisten janoavan tietää, kuinka

saada *Peppu piukaksi*, *Vatsa litteäksi* tai *Rinnat ryhtiin 29 päivässä*, kuten *Jaden* kansiin nostetut otsikot antavat ymmärtää? Kohderyhmää oli näiden juttujen perusteella kuvailtu jossain lehdessä ”ylikasvaneiksi pissiksiksi”, mutta en valitettavasti ottanut artikkelia talteen, jotta voisin siihen viitata. Lehdet kirjoittivatkin kippakkoja kolumneja moniin muihin lehtiin.

Leena Virtanen kysyy *Näkökulma*-palstallaan (HS 21.11.2006), että kenellä on oikeasti tarvetta uhkua ”voimavuosistaan” työpaikalla, puhumattakaan kotona? On nöyryyttävää esittää energisempää kuin onkaan vain siksi, että nuoremmat – tai omat lapset – eivät työntäisi syrjään. Moderni voi olla ilman uhoakin, Virtanen jatkaa. Hän toteaa keski-ikäisten naisten olevan hankala kohderyhmä mille hyvänsä tuotteelle, mutta vihjaa, että älyllä voisi onnistua.

Jaakko Lyytinen pitää kolumnissaan (HS 14.1.2007), joka on otsikoitu *Vanhene irvokkaasti*, kyseisiä lehtiä anti age -voidemainosten kuoruttamina. Tarjotessaan todellisuuden kieltämistä ja rohtopurnukkaa aseiksi ikääntymistä

Laskin 40+-vuotiaalle tehtyjen lehtien viidestä numerosta sivut jakaen ne joko ulkonäköpainotteisiin tai muihin kuin ulkonäköpainotteisiin. Loput niputin tässä lehden omiin riippumatta siitä ovatko ne toimituksellista aineistoa (esimerkiksi pääkirjoitus) vai ilmoitusaineistoa (kilpailut), koska lukijan kannalta sillä ei ole merkitystä. Asiakkaiden mainokset ja *lukijan äänen* jätin laskuista kokonaan pois, koska ne ovat ulkopuolelta tullutta aineistoa, vaikka toimitus päättääkin *lukijan äänessä* julkaistut mielipiteet. Joidenkin juttujen kohdalla oli vaikea päättää, kumpaan ne enemmän kuuluvat: Vaikka otsikko *Tupakka vanhentaa +10 vuotta* viittaa ulkonäköön, artikkeli kertoi terveydestä, joten laitoin sen muihin aiheisiin. *Rasvaa polttava dieetti* -juttu oli otsikoinnin monimerkityksestään huolimatta ulkonäköpainotteinen.

vastaa Sara ja Jade lietsovat ikääntymisahdistusta. Rypyt ovat itsetunnon topografinen kartta: tämä mies tai nainen on elänyt eikä häpeä sitä, hän kirjoittaa. Lyytinen, 33-vuotias mies, perustelee suivaantumistaan sillä, että hän ei halua tyttärilleen tyrkyttävän naiskuvaa, jonka mukaan ikääntyminen on syvä synti ja häpeä (HS 14.1.2007).

En tiedä, millaista kohderyhmätutkimusta Jadea suunnitella on tehty, mutta oman näkemykseni mukaan nyt on unohtunut 97 prosenttia kohdeyleisöstä, ja niitä kolmea jäljelle jäänyttä prosenttia pidetään älyllisesti yksinkertaisina, Jyrki Lehtola toteaa Aamulehden kolumnissaan (www.aamulehti...).

Sharon Stone on Jaden kansikuvaksi mielenkiintoinen valinta, sillä kuvassa Stone edustaa juuri niitä 40+-naisia, joihin yhdistämistä Jaden luulisi haluavan välttää: eksynyttä ikäneitoa, joka yrittää tehdä kaikkensa näyttääkseen nuoremmalta, Lehtola jatkaa. Tukka on seksikkäästi sekaisin ja paita avonainen sekä juoponnapeilla kuin teinillä, joka on lähtenyt

isosiskon papereilla diskoon. Kansikuva ei välttämättä kerro 40+-naisen arvokkuudesta ja itsevarmuudesta, vaan hädästä, mikä antanee hieman väärän kuvan kohderyhmästä. Henkilökohtaisesti tunnen vain itsensä löytäneitä, arvokkaita nelikymppisiä naisia (Lehtola 2006).

Ehkä tulevat nelikymppiset, ne jotka nyt ovat teinejä, ovat aikanaan näiden lehtien kohderyhmää. Näin ainakin, jos on uskominen *De-mi*-lehden tekemään tutkimukseen, johon Annamari Sipilä viittaa kolumnissaan (HS 18.2.2007). Lehti oli teettänyt tutkimuksen 12–19-vuotiaiden suomalaistyttyjen asenteista. Tytöt ovat päämäärätietoisia ja itsevarmoja, ja heistä viidesosa uskoo päätyvänsä johtotehtäviin. Nykyiset 40+-lehdet esittelevät paljon vahvoja johtajanaisia, jotka viihtyvät paremmin työpaikalla kuin kotona. Itse soisin muistettavan, että päämäärätietoinen voi olla myös haluamatta johtotehtäviin.

Vanhenemisessa lienee jotain vikaa, koska on vakavasti pähkäilty sopivaa termiä vanhuk-sille ja keksitty seniorin ja ikäihmisen lisäksi esi-

Varmuus ja rohkeus. Vahvuus. Eletty elämä. Vapaus, lapset ovat jo isoja, voi tehdä mitä haluaa. Elämänkokemuksen tuoma ihana itsevarmuus ja oman itsensä tunteminen. Hyvä itseluottamus yhdistettynä elämänkokemukseen. Taloudellinen toimeentulo ok. Kyky nauraa itselle. Edessä on myös elämää eli ei ole vielä vanha. Taloudellisesti vakaa tilanne luo vapautta, turvallisuudenkin tunnetta. Vihdoinkin sellainen olotila, että on sinut itsensä kanssa. On löytänyt jotain itsestään ja saanut aikaiseksikin. Tuntee itsensä, ei tarvitse miellyttää muita. Voi vaikuttaa ratkaisuilleen elämänsä (osittain). Se, että voi olla onnellinen juuri siitä, mitä on tässä ja nyt. Villit vuodet on takana eikä tosiaan ole ikävä niitä. Ei tarvitse esittää mitään, ei etsiä itseään. Uskaltaa olla enemmän oma itsensä välittämättä suuresti muiden mielipiteistä, uskaltaa ilmaista itseään. Tuntee itsensä paremmin. Osaa ajatella asioita laajemmin, ei ole enää niin musta-valkoinen kuin nuorempana. Voi olla tyytyväinen elämään eikä niin kauheasti enää haikaile saavuttamattomia. Ilolla ottaa vastaan sen, mitä elämä tarjoaa ja toisaalta maailma ei kaadu, vaikka se ei niin isoja juttuja tarjoaisikaan. On kokenut monenlaista, tehnyt virheitä ja oppinut niistä. Useimmilla myös taloudellinen tilanne hyvä tai parempi verrattuna 10–20 vuoden takaiseen tilanteeseen. Ei tarvitse enää välittää muiden mielipiteistä. Monessa mielessä hyvä aika. Asiat ovat saaneet eri tärkeysjärjestyksen.

60-luvulla syntyneiltä naisilta saamiani vastauksia kysymykseen, mikä heidän mielestään on parasta ja pahinta keski-ikäisyydessä.

Kiire. Keho reistailee. Biologinen kello tikittää pahasti! Henkinen ja fyysinen rapistuminen. Vaihdevuosien odottelu ja pelko. Tekniikka kehittyy nopeammin kuin ehtii omaksumaan. Fyysinen rupsahtaminen on alkanut, vaikka kuitenkin henkisesti tuntee itsensä paljon nuoremaksi. Nuoruus on mennyt eikä kokemus ja ikä aina riitä. Vanheneminen ihan fyysisesti, ei jaksa yhtä hyvin kuin ennen. Ajan rajallisuuden tajuaminen: nuorempana sitä ei edes ajatellut, nykyisin sen tiedostaa yhä useammin. Kropan rapautuminen - Jos olisi urheilullinen ja aktiivinen liikkuja, voisi olla paremmassa kunnossa, mutta tällainen sohvalla löhöäjä huomaa kyllä kolotusten määrän lisääntyneen. Naaman rutistuminen ei ole mukavinta, onneksi kaikki ystävät ryppivät samaan aikaan. Parisuhde on vaikea asia. Fyysiset kramppit, ei ole joka suhteessa nuori. Vielä voisi tehdä elämässään muutoksen, mutta uskaltaako ja kannattaako? Elämän realiteetit ja rajallisuus on käynyt ilmi.

merkiksi ympäriryöryä ikääntyvä. Taaperotkin tietääkseni ikääntyvät, jopa aivan samaa tahtia kuin eläkeläiset. Amerikassa ikäihmiset on ryhmitelty termeillä go-go, slow-go ja no-go. Vanhaksi "leimaamista" tosin tuntuvat välillä pelkäävän enemmän muut kuin vanhukset itse. "Toisaalta ikääntymisen myötä muuttuu näkymättömäksi, saa katsoa asioita syrjästä, kuin salapoliisi johtolankoja", toteaa muusikko Maritta Kuula (HS 19.9.2006).

Kypsyyden on ennen kaikkea henkinen tila, josta harvalla on hinkua takaisin menneeseen. Helena Anhava kiteyttää: Keski-ikä – kuin olisi tullut pitkältä matkalta kotiin.

Kohderyhmäkysely

Samalla kun tein haastattelututkimuksen kirjoista ja kuvituksista, kysyin mietteitä myös keski-ikäisyydestä, koska kaikki vastaajat olivat 60-luvulla syntyneitä. Huomasin tehneeni jälkimmäiset enemmän fiilispohjalta kuin kirjoja ja kuvituksia koskevat kysymykset, enkä tee

niiden vastauksista tähän vastaavaa analyysiä. Eri vuosikymmenien pohdinta toimi kuitenkin itselleni ideoinnin pohjana, ja olen kaikille vastaajille erittäin kiitollinen vaivannäöstä.

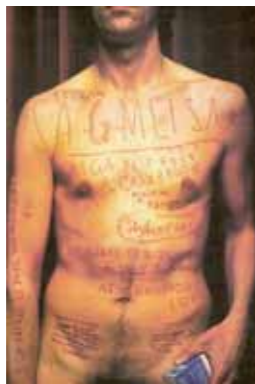
Kysymykseni olivat: Mitä ainutlaatuisia on 60-luvulla syntyneissä naisissa verrattuna vanhempiin tai nuorempiin naisiin? Mikä ns. keski-ikäisyydessä on mielestäsi parasta/ pahinta? Perustelee. Suurin henkinen muutos 20 viime vuoden aikana yleisesti/ ystäväpiirissä/ sinussa henkilökohtaisesti? Mitä yllätyksiä ikä on tuonut mukanaan? Mitä erityisesti jäi mieleen 70-luvusta (ajan henki, tavara, tapa, muisto...mitä hyvänsä)? Mitä erityisesti jäi mieleen 80-luvusta? Mitä erityisesti jäi mieleen 90-luvusta? Voitko kuvitella vastauksen kysymykseen vuonna 2027: Mitä erityisesti jäi mieleen 2000-luvun alusta eli mitä tälle vuosikymmenelle on tyypillistä tai ainutlaatuisia? Mitä ajattelet elämästä juuri nyt? Anna yksi konkreettinen ja yksi abstraktimpi vastaus.

Kaaripisteiden kaikki paikat

Inspiraation lähteenä voi toimia mikä hyvänsä kuva, tavara, asia tai paikka, jos se jollain tavalla sykähdyttää tai tuntuu tuoreelta. Juha Tammenpään grafiikka on kesto-suosikkini; jo muuttaman kuvan näkeminen kohentaa mielialaani

Hyvä grafiikka, graafinen suunnittelu ja typografia voi toimia inspiraation lähteenä. Kuvassa vasemmalla Juha Tammenpään etsaus-akvatinta *Taivaanvuohen paimentaja*. Oikealla esimerkki Stefan Sagmeisterin persoonallisesta tavasta tehdä typografiaa.

välittömästi. Pahalla tuulella tai apaattisena en saa mitään aikaiseksi, ja siksi hyvän tuulen ylläpitämiseen kannattaa nähdä vaivaa.

Kuvituksia tehdessäni pidin esikuvina lehtiin tehtyjä kuvituskuvia. Vaikka ne tehdään johonkin artikkeliin ja ovat siis tavallaan tekstillä alisteisia, ne tuovat lukijalle aina jotain uutta näkökulmaa asiaan, jota ei ole voitu tai haluttu kirjoittaa. Kuvituskuvioiden käytöstä onkin tullut lehtien visuaalisen profiloinnin keino, tapa erottua muista.

Pidän kuvista, joihin on poimittu aiheeseen liittyvää materiaalia ja jotka siten näyttävät juuri kyseiseen artikkeliin tehdyiltä. Täysin abstraktit kuvat harvoin antavat minulle samaa elämyksen tunnetta kuin oivaltavat kuvituskuvat. Kuvituskuvioiden tekijöissä ei ole varsinaista esikuvaa, mutta nähtyäni Mirja Lehtokummun kuvituksen pääsiäisen Nyt-liitteessä (15/2007) ajattelin, että tämä on juuri arvostamaani tyyliä. Olin silloin jo tehnyt suurimman osan kuvituksistani ja ajattelin, että ne eivät taida yltää samalle tasolle.

Haaveilin täysin ilman tekstejä toimivasta kuvakirjasta. Niukuudessa ja vähän sanomisessa on yleensä suuri väärinymmärryksen vaara, mutta tällä kertaa toivoin katsojien päätyvän erilaisiin tulkintoihin. Ihailin sekä tekstittömiä että vähätekstisiä kuvituksia, joissa sanat tai jopa kirjaimet oli irrotettu lauseesta. Ne olivat vielä tavallistakin vahvempi sommiteluelementti, kuvitus jo sellaisenaan. Arvostan myös erikoisia tapoja tehdä tekstejä, mutta jo kipukynnykseni estäisi kokeilemasta Stefan Sagmeisterin hätkähdyttävää typografiaa.

Fontiksi valitsin *Myriad Pro*, joka on ajaton, selkeä ja helposti luettava groteski. Lukuisine leikkauksineen se on monikäyttöinen. Tiesin tarvitsevani niin kursivoitteja, lihavoitteja kuin kavennuksiakin eri käyttötarkoituksiin, enkä halunnut lähteä sekoittamaan useaa kirjainta. Gemenanumerot oli myös ratkaiseva fontin valintaan vaikuttanut ominaisuus, sillä en pidä, jos numerot pomppaavat tekstistä.

Ensimmäisiä mind mappejä kehitelinkin sekä eri vuosikymmeniin että eri ikäisiin liittyviä

ominaisuuksia listaten. 40-vuotiaisiin liitin vain adjektiiveja, laatusanoja, koska lehdissä on korostettu keski-ikäisten laatu-aikaa. 30-vuotiaiden elämän näen pitkälti suorittamisena ja tavaroiden hankintana, joten valitsin substantiiveja. Verbit kuvaavat toimintaa ja liikettä, joten ne sopivat aktiivisille 20-vuotiaille. 10-vuotiaiden jäsentymättömyyttä kuvasin partikkeleilla. Myös värityksellä ja nuolien suunnalla halusin kertoa asioita sanomatta niitä ääneen. Lisäsin kuvitusten rungoiksi kyseisten sanaluokkien sanoja, esimerkiksi 10-vuotiailla *just joo*, 20-vuotiailla *bailata*, 30-vuotiailla *ura* ja 40-vuotiailla *seestynyt*. Ne vaikuttivat heti niin kliseisiltä, etten halunnut jatkaa sillä tiellä.

Pyrin tuomaan esille ihmisen muuttumisen tai muuttumattomuuden jollain toisella tavalla. Alkuvaiheessa mielessäni oli yrittää kuvittaa ihmisenä kasvamista ehdottomasti käyttämättä kyseistä sanaparia.

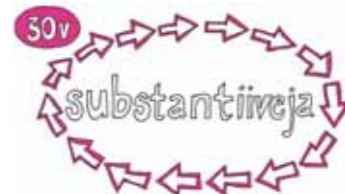
Formaatin päätin ensimmäisenä. Panorama-aukeamalla voi viitata näkökulman laajenemiseen, mikä sopii aiheeseen. Jo yksin sil-

lä voi kertoa elämäkokemuksesta, siitä että osaa katsoa sekä eteen että taakse. Osoittelevammin ilmaistuna se ärsyttäisi, varsinkin minua itseäni.

Vaakakirjoista kuulee joskus valitettavan, että niitä on vaikea laittaa kirjajhyllyn. En kuitenkaan tee kirjaa hyllyn koristeeksi. Kirjan voi kääntää pystyasentoon, vaikka selkä ei jääkään näkyviin. Eikä kirjani ole niin leveä, että se ei mahtuisi "oikeassa asennossa" esimerkiksi tavalliseen Lundiaan, jonka hyllyn syvyys on 29 senttiä. Leveäsiivuisuista kirjaa on vaikeampi plarata, mutta tätä ei toivoakseni lueta vain pikakelauksella. Jos aikaa on vähän, toivon että katsoja-lukija keskittyisi yhteen aukeamaan. Siksi olen tehnyt niistä myös itsenäisinä toimivia.

Vaaka-arkki antaa paitsi leveän myös korkean kuvapinnan tällaisessa kirjassa, jota voi ja pitää lukea niin oikein kuin nurin päin ja sivuttain. Olenkin tarkoittanut muutaman aukeaman käännettynä katsottaviksi.

Harkitsin hartaasti, teenkö kirjasta kovavai pehmeäkantisena. Kovat kannet lisäisivät ar-

Ensimmäisiä mind mappejä, jotka eivät tuntuneet jatkojalostamisen arvoisilta.

Jokaisesta naisesta joka ei kuole nuorena tai teeta
sukupuolenvaihdosleikkausta tulee Keski-ikäinen nainen

Lähtökohta ja
"muistutus".

vokkuutta, mutta pehmeät tekisivät tavallaan helpommin lähestyttävän, pokkarimaisen. Muotonsa takia tätä ei kuitenkaan yhdistettäisi perinteiseen romaaniin.

Kierresidontaa en harkinnut, sillä joidenkin kierresidottujen kirjojen sivuja on ollut vaikea saada käännettyä. Kun on kyse kirjamuotoilusta – niin kuin kai aina kirjagrafiikan yhteydessä syytä olisi – muotoilu on epäonnistunutta, jos kirjaa ei saa auki eikä kerran auki saatuaan enää vaivatta kiinni. Se latistaa lukukokemuksen.

Jossain vaiheessa suunnittelin sitovani kirjat japanilaisella sidontatekniikalla mutta jättäen ompeleet piiloon kannen alle. Lankojen näkyminen viittaisi liikaa japanilaisuuteen, johon tässä tapauksessa ei ollut mitään tarvetta.

Toinen ajatus oli jättää sidos näkyviin, mutta tehdä se vinksin vonksin ja omistaa nimiösi-vulla kirja kaikille, jotka eivät harrasta ristipistotöitä. Ristiin rastiin kulkevat sidontalangat olisivat saattaneet olla liian hallitseva elementti, kun itse ajatus olisi ollut vain sivujuonne, viitekohderyhmästä.

Paperiksi valitsin mattapintaisen, paksuhkon, rouhean ja karhean. Ei liian kulahtaneen näköistä mutta elämänmakuista ilman pinta-kiiltoa, kuten aihe, kohderyhmä ja tekijäkin ovat. Sileäpintainen tuntui tarpeettomalta keikoilulta, kiiltävä jopa mauttomalta.

Ideointiprosessi

Oheinen lause oli tavallaan koko työn lähtökoh-ta. Alkuun lauseesta tai sen ympärille raken-netut kuvat ja kuvitukset veivät kirjasta neljä sivua. Loppujen lopuksi koko lauseen laittami-nen esille ei tuntunut tarpeelliselta.

Kirjan työnimi oli *Kohelluksesta kremppoi-hin* viitaten ajanjaksoon niiden välissä. Myö-hemmin muutin sen nimeksi *Pyöreät muodot*, koska pyöreät muodot toistuu läpi kirjan. En-nen tyyppikirjaimistoa käytössä ollut Salervon mallin kaunokirjoitus, jota suunnittelin käyttä-väni siellä täällä, sisälsi paljon pyöreitä muotoja. Nimi viittasi kuitenkin liikaa reheviin naisiin, joten luovuin siitä. Sen jälkeen päätin nimeksi

Kaaret, joka on monisyisempi: se voi assosioi-tua elämänkaariin, vartalon kaariin, sateenkaa-riin ja niin edelleen.

Väliseminaarissa oli puhetta, että on jo ole-massa teos nimeltä *Naisenkaari*, ja *Kaaret* on mielestäni liian lähellä sitä. Kaiken lisäksi ky-seinen Kiti Luostarisen elokuva kertoo naisen elämänkaaresta ja suhteesta omaan vartaloon, enkä halua kirjaani yhdistettävän liikaa siihen suuntaan. Etsin vielä varmuuden vuoksi Inter-netistä hakusanoilla *naisen kaari/kaaret/kaaria* ja löysin netistä Ulla Welinin runokirjan *Naisen kaaret*. Enää *Kaaret* ei tullut kysymykseenkään.

Sen jälkeen makustelin monia nimiä, eikä mikään tuntunut napakypiltä. Hylkäsinkin muun muassa: *Nainen ja muita esineitä*, *Naisasiaa*, *Asi-aan*, *Asian vierestä*, *Vapaus ja muita länsimaisen naisen juttuja*, *Tahroja ruutupaperilla*, *Tahroja*, *Roiskeita*, *Pisteitä*, *Tartuntapintaa*, *KokoNaista*, *KokoNainen*, *Puolikas KokoNainen*, *Puolielämän mittainen*, *Puoli elämää täyttä elämää*, *Punai-nen kirja*, *Pitkä punainen kirja*, *Sotaa apatiaa vastaan*, *Pinnan alla*, *Pinnan alla kuohuu*, *Piilos-*

Joitain kelvottomia
luonnoksia nimeksi
ja lopullinen valinta.

sa pinnan takana, *Pintaa syvemmälle*, *Pintapuo-linen* ja *Pinnakkainen*.

Pinta-alkuiset tuntuivat jatkojalostamisen arvoisilta, mutta ne sisälisivät väärää mielleyh-tymiä: *Pinnan alla* kuulostaa hukumiselta, *Pintaa syvemmälle* seksistiseltä ja *Pintapuolinen* pinnalliselta. Kun lisäksi aina keksittyäni jonkin nimen googletin, ettei vain kyseisen nimistä te-osta ole jo olemassa, tajusin että on aika pitää taukoa kastajaisiin.

Myöhemmin, kun nimen puuttuminen hi-dasti jo kannen ja nimiön suunnittelua, oli syy-tä tehdä ratkaisu. Koska haikailin yhä viimei-simmän nimen perään, ryhdyin sen pohjalta kehittelemään jatkoa. *Kaaripisteitä* tuntui jo riittävän erilaiselta *Naisenkaareen* verrattuna. *Kaaripisteiden* paikka taas on linjani mukaisesti sopivasti vihjeitä antava mutta ei liian selittelevä. Tässä kirjassa mikään muukaan ei ole yksise-litteistä, ilmeistä tai yhdellä tavalla tulkittavaksi tarkoitettua, joten nimenkään ei tarvitse olla.

Ideointia tein enimmäkseen sohvan poh-jalla kirjoja lukien sekä pitkillä kävelylenkeillä.

Kaariem paikat
Kaarien paikkoja

Kaaripisteitä
kaaripisteitä
KAARIPISTEITÄ

kaaripisteitä
kaaripisteitä
kaaripisteitä

kaaripisteitä
kaaripisteitä
kaaripisteitä

kaaripisteitä
kaaripisteitä
kaaripisteitä

kaaripisteitä
kaaripisteitä
kaaripisteitä

Kaaripisteitä
Kaaripisteitä
kaaripisteitä

Sen jälkeen tarvitsin lähinnä kestäväää hiirikättä ja hyviä istumalihaksia. Myös laadukas skanneri oli tarpeen, sillä skannasin perinteisten pinta-kuvien lisäksi muun muassa pesusientä, pahvi-laatikoita, rintanappeja, kupla- ja solumuovia, sabluunoita, puisia palikoita, hakaneuloja ja jykevää kettinkiä tiukkaan muovipussiin sur-vottuna. Puisia maatuskanukkeja en sentään tunkenut skanneriin, vaan siinä vaiheessa oli otettava avuksi kamera.

Kaappeja kaivellessani yllätyin, millaiset määrät uskomatonta tavaraa ja paperia on tullut säästäneeksi, vaikka muka askeetikko-na olen keräilemättä mitään ja kaihoan sään-nöllistä nurkkien tuuletusta. Silti ei olisi tullut mieleenkään heittää pois laatikosta löytyneitä lehmänsarvia tai mautonta, riikinkukon pyrs-tösulista tehtyä, isoa viuhkaa. "Niitä ehkä vielä tarvitaan".

Ennen tietokoneiden kehittymistä nyky-tasolle oli pakko oppia suunnittelemaan kuva valmiiksi jo mielessään, sillä jälkikäteen tehdyt muutokset ja korjaukset näkyivät lopputulok-

Kannen kuvan lähtökohtana oli tämä symboli.

sessä. Toimin yhä osin samalla tavalla, eli en mielelläni vietä aikaa koneen ääressä suunniteluvaiheessa. Tapa on erityisesti omille hermoille käyvä, sillä alussa ei synny näennäisesti mitään, ei ole mitään näytettävää. Työ voi silti olla jo pitkälle tehty.

Kanteen pyrin antamaan vain viitteitä sisällöstä. Kirjassa on asiaa naisista, joten käytin siinä tuttua naissymbolia. Puolitin merkin, koska kirjan näkökulma on keski-ikäisen, tilastojen mukaan puolessa välissä elämänsä olevan naisen. "Helmet" otin hakaneulasta, jota käytin myös sisäsivulla ja jonka merkitys ei aukea näkemättä sisäsivun kuvitusta.

Uskoin käsin tehdyn nimen kuvaavan paremmin sisäsivujen kotikutoisuutta, kollaasimaisuutta. Yritin itsepäisesti saada tekstatun sanan toimimaan, mutta en onnistunut. Koneella tehty versio soveltui paremmin. Valitsin fontiksi *Bernhard Modernin*, joka oli sopivan kaareva ja korkea, ei tyttömäinen tai miehekäs.

Halusin visuaalisen ja kirjallisen osion olevan toisiinsa kuuluvia kuin kirjasarjan kaksi

osaa. Sen takia käytin molempien kansissa samoja elementtejä. Tein ne samaan formaattiin, hetken jopa ajattelin laittavani ne takakansistaan kiinni toisiinsa. Niin kiinteätä suhdetta en osille kuitenkaan kaivannut.

Kuvituksiin päätin kokeilla kollaasitekniikkaa yhdistäen piirroksia, valokuvia ja skannattua materiaalia. Suunnittelin käyttäväni jokaisessa jotain käsin tehtyä jälkeä, vaikkapa vain sutattua viivaa. Tarkkaa piirtämistä olen vähen-

Aikaisemmin piirtämäni kuva selluliittipylly oli esimerkkinä "inhorealistisesta" tyylistä, jota olin päättänyt välttää.

tänyt, tässä työssä vältin sitä myös tietoisesti. Päähuomio oli elementtien yhdistelytavassa.

Kuvituksista toivoin tänä päivänä tehdyn näköisiä. Olisi tuonut turhaa sekavuutta kokonaisuteen, jos eri vuosikymmeniä kuvaavat aukeamat olisivat olleet kunkin vuosikymmenen tyyllillä tehtyjä. Toki niissä on viitteitä menneisiin, ja ihan tietoisesti tavoittelin 70-luvun kuvaan psykedeelisten julisteiden tunnelmaa.

Numeroin kuvitukset tähän listaan aukeamittain, vaikka joukossa on kolmi- ja nelisivuisia sekä muutamia yhden sivun kokoisia. Tämä selkiyttää esitystäni, ja kyseessä on joka tapauksessa kertanäkymä. Kunkin yhteydessä kerron jotain kyseisen kuvituksen ideoiden lähteistä ja taustoista sekä päätyväni lopputulokseen johtaneista syistä. Kaikkien selitysten jälkeen on kuvagalleria valmiista aukeamista samaa numerointia noudattaen.

1 Joka lapsella on suojelusenkeli

Kuva ei kaipaa selitteleviä tekstejä, koska se kertoo niin sukupuolen (pojat eivät keränneet

Eri tyyleillä piirtämiäni käärmeitä, joista liian yksityiskohtaiset eivät soveltuneet tähän tarkoitukseen.

kiiltokuvia), iän (ajaa vielä kolmipyöräisellä) kuin aikakauden suurin piirtein. Pidän kuvaa omaan makuuni varsin hempeänä, enkä halunnut tehdä tällaisia kuin mausteeksi. Sain näin kuitenkin kohutuullisen herkän alun kirjalle. Rankemmat aiheet kyllä paljastuvat ja ehtivät paljastua myöhemminkin.

Karsastin ja kartoin pitkään kronologista esitystapaa, koska se saa helposti aikaan vaikutelman muistelmakoosteesta. Lopulta myönnyn itselleni, sillä tuntui tarkoituksenmukaiselta malta ripotella kuvia sekaisin vain välttääkseen ajan kulusta kertomista. Lisäksi kuvitukset epäjärjestyksessä olisivat mielestäni vaatineet nykyistä enemmän selittäviä tekstejä, joita en aikunut käyttää muutenkaan paljon.

2 Koululainen

Kuvitus toimi täysin ilman tekstejä, mutta halusin antaa lukijalle lauseen verran lisätietoa peruskoulusta. Pyörän malli sitoo kuvan vahvasti 70-luvulle. Kouluun menosta tuli mieleen siniset ruutuvihot, liidun kirsunta ja taulun pyyhkimiseen käytetyt liian kuivat sienet.

3 Sotaa ja käärmeitä

Idea syntyi muistellessa vanhoja Ystäväni-kirjoja. Yhteen kirjoista joka ainoa oli kirjoittanut *sotaa ja käärmeitä* kohtaan, mitä inhoaa eniten. Eikä se johtunutkaan siitä, että ensimmäinen oli niin kirjoittanut, vaan asiasta kyselyäni kuulin sen olleen jopa valtakunnallinen, pitkäaikainen vakiovastaus.

Tavoittelin samaan kuvaan lapsen pelkojen lisäksi ajan henkeä, rauhan aatetta, hippiliiket-

tä, kukkaiskansaa ja psykedeelistä tunnelmaa. Vahvojen värien ja voimakkaiden kuvioiden innoittamana päätin tehdä käärmekuvion, josta sain kolmiulotteisuuden tunnun pois käyttämällä vain laajoja kompaktiväripintoja. Lisäksi skannasin 7-vuotiaana piirtämäni kiväärin.

4 Askel aikuisten maailmaan

Pikkutyttöjen sankari, itsenäinen ja kaikkivoipa Peppi astuu yhden askeleen aikuisten maailmaan – kuukautiset alkavat jopa alle 10-vuotiaana. Piirsin mallista aikuisen naisen kengät, jotka valkoisina sopisivat morsiamelle. Pohjat ja vuorit värjäsin punaisiksi, koska seuraavalla aukeamalla on punainen hääpuku.

Mietin, onko liian osoittelevaa tai ilmeistä laittaa kuvaan punainen, kiinni oleva kirja. En kuitenkaan nähnyt sitä vain tylsänä symboliikkana. Oikeasti opus on ihastuttava 5 x 7 sentin kokoinen ensimmäinen englannin sanakirjani, mutta sen tarkoitus tässä oli eri.

Kukat 70-luvun tyyliin olin piirtänyt toista kuvitusta varten, jonka sijoitin kirjan loppuun.

5 Kuukautistilasto

Tilastoja pidetään yleensä kuivina ja tylsinä, vaikka niissä oleva tieto voi olla todella mielenkiintoista. Halusin havainnollistaa tilastotietoa eri tavoin kuin yleensä eli vähemmällä numeroilla ja ilman perinteisiä pylväsdiagrammeja.

Laskin, kuinka monena päivänä jokaisella naisella on elämänsä aikana kuukautiset. Otin huomioon keskimääräisen alkamis- ja loppumisiän, raskaudet, kierron ja keston, ja sain tulokseksi 2160 päivää. Tauotta touhuun menisi viisi vuotta ja yksitoista kuukautta. Suojien määrää havainnollistin kertomalla tarvittavien tampoen määrän niiden pituudella, ja pötköstä tulisi 648 metriä. Koska stadionin torni on 72 metriä korkea, tamponitorni olisi yhdeksän kertaa korkeampi. Pelkkiä terveysiteitä käyttäen tarvittavalla määrällä voisi päällystää 155 neliömetriä. Koska Lahden kaupungin pinta-ala on 155 neliökilometriä, kyseisellä kapasiteetilla saisi neliön jokaista neliökilometriä kohti.

Kuukautisista ei ole yleensä tapana tehdä näin suurta numeroa, niistä puhutaan lähinnä

nuorille tarkoitetuissa oppaissa tai naistenlehdissä. Keskustelu aiheesta on lähinnä vihjailua ”niistä päivistä”, kun joku on huonolla tuulella. Uskallan väittää, että jos miehillä olisi kuusi vuotta kovia alavatsakipuja ja hallitsemattomia mielialan vaihteluita, kuuluisi nykyistä enemmän kovaäänistä kitinää ja kirosanoja.

Asian inhottavuudesta tai ikävyydestä huolimatta – tai ehkä juuri siksi – halusin kuvaan kauniita asioita. Tein häämekon ajatuksena leikitellä sanoilla ja sanonnoilla kuten ”olla jonkin asian kanssa naimisissa”. Kopioin punaisia pisteitä 2160 kappaletta eli yhden jokaista kuukautispäivää kohden. Hääkimpusta tein kontrastiksi mustan. Mietin, miten musta jo sanana voi muuttaa merkityksen toiseksi: esimerkiksi musta leski ja musta morsian tarkoittavat jotain muuta kuin kirjaimellisesti.

Ensimmäinen ideani oli tehdä häämekko oikeista tamponeista luonnollisessa koossa ja kuvata se. Kuvasta tuskin olisi saanut näin pienenä selvää, jolloin koko idea olisi hävinnyt. Koska tarkoitukseni oli kuitenkin tehdä ajatuk-

sia herättävä kirja eikä raflavaa ”taidetta”, tämä ratkaisu toimi paljon paremmin.

6 Korttelirallia

Aukeaman vasemman puoleinen kuvitus on jatkoa edelliselle aukeamalle ja oikean puoleinen liittyy seuraavaan, vaikka on tarkoitettu itsenäiseksi. Tässä sama punainen kirja on avattu. Halusin mukaan sideharsomaista struktuuria ja viitteen alituisesta päivien laskemisesta. Kalenterisivun käyttäminen olisi kuitenkin ollut liian tavallinen valinta.

Huvittava ajan ilmiö oli korttelirallin ajaminen Datsuneilla tai ”karvanoppa-Toyotoilla”. Vaikka teinisuhteiden muodostumista kuvatesa ala-arvoisen helppo ja kaavamainen ratkaisu on valita väreiksi vaaleanpunainen ja -sininen, käytin niitä silti, myös seuraavalla aukeamalla, ehkä piruillakseni. On kai se niin herttaista.

7 Opiskelijaelämää

Tämä on kai juuri sellainen nostalgiakollaasi, jollaisia olin päättänyt välttää. Toisaalta, juuri

SUVAITSEVAISUUS ?
YKSILÖLLISYYS ?

Osia 80-luvun kuvitukseen, jonka poistin.

tuomalla kuvaan monenlaista silppua pystyin kertomaan jäsentäytymättömyydestä.

Tämän jälkeiseksi aukeamaksi olin tehnyt koosteen 80-luvun rintanapeista. Halusin ilmaista niillä nuorten massahenkisyyttä yksilöllisyyden ylikorostamisesta huolimatta. Olemalla eri näköinen kuin vieressä istuva voi silti olla klooni sen ryhmän edustajista, joihin tuntee samaistuvansa. Tein samanhenkiset napit samojen ympyröiden sisälle ja jotkut ympyröistä lomittain, mutta jotkut erikseen kuvaamaan joukkoon kuulumista tai kuulumattomuutta.

Aukeama oli päällekkäyvä näkö. Ajattelin, että niin on teinien uhokin, mitä se kuvaa. Silti kooste oli niin kokonaisuuteen sopimaton, että poistin sen.

8 Kaikki on kultaa mikä kiiltää

Kaikki meni liian pitkälle 80-luvun loppupuolella. Ihmiset kehystivät itsensä ja elämänsä tavalla. Korostin kehyksiä, koska kehystettyinä kaikki koetaan arvokkaammaksi kuin ilman, mistä on tehty tutkimuksiakin. Roinan piirtämi-

nen kehyksiin oli pitkä projekti, koska oli pakko välillä tehdä itselle mielenkiintoisempia kuvia.

Tarkoitus oli piirtää kehyksien sisään juppien ääriviivoja, jotka olisin täyttänyt kokonaan kullalla tai hopealla, gebardikankaalla tai Burberry-kuosilla. Ilman hahmojakin kuva ajaa saman asian, mutta siitä tuli visuaalisesti hieman vaikuttavampi näin. Valitettavasti, sillä itselleni kuvitus edustaa mauttomuuden ylistystä.

Kuulun siihen rotuun, joka ei romantisoi 80-lukua, vaikka hauskaa aikaa silloin viettikin. Olen varautunut ”kasarin” paluuseen kertaustyylinä vain oksennuspussit takataskussa.

9 Lama ja uusi nousu

Halusin kuvata lamalle myös positiivisia seuruksia kuten arvojen tärkeysjärjestykseen pistämistä, nousua ja kasvua. Kasvua kuvasin perinteisesti puilla, mutta uuden näköisinä, uudelta pohjalta. Kotimaiset puut olisivat voineet viitata metsäteollisuuteen, joten käytin Afrikassa kuvaamiani puita. Väritaustat olen tehnyt linoväreillä telaamalla.

Jostain kumman syystä olin säästänyt puolalaisia hintalappuja, joissa oli rahuuudistuksen aikaan kahdet hinnat. Lappua ei tarvinnut mitenkään retusoida, mielestäni se sellaisenaan vihjasi oivasti talouden ylikuumenemista seuranneeseen romahtamiseen, pankkikriisiin ja kahden asunnon loukkoihin. Kupla puhkesi, kirjaimellisestikin.

Näiden aukeamien teon aikoihin Helsingin Sanomissa oli uutinen, jonka mukaan nykyään voi valmistua kaupakorkeakoulusta kulematta sanaakaan lamasta. Luento tai kurssi, jolla asiaa sivutaan, ei ole pakollinen.

10 Tyhjä henkarit

Vaikka aihe ei liitykään lamaan, se sopi hyvin tähän väliin. Sovitusnuken värjäsin Suomi-kliseisillä sinisellä ja vihreällä, mutta pois luonnonläheisistä sävyistä päivitettyinä.

Kuvitus perustuu tietoon, jonka mukaan suomalaiset kuluttavat rahaa vaatteisiin kolmasosan siitä mitä eurooppalaiset keskimäärin. Suunnittelin ensin tekevänä henkareita, joista

joka kolmannelta roikkuisi vaatekappale. Se ei kuitenkaan ollut visuaalisesti vaikuttava. Päätin jättää vaatepuut tyhjiksi ja tiedottaa asian tekstissä. Mietin, onko paljas sovitusnukke ja tyhjä henkarit samassa kuvassa *tårta på tårta*, mutta en kokenut niin.

Jos joku haluaa nähdä kuvassa myös kerskakulutuskritiikkiä, en pahastu. Muodostavat henkarit tavallaan labyrintin, josta on sitä vaikeampi päästä pois, mitä syvemmälle etenee. Kuva voisi herättää myös ajatteluun shopholismia, johon miehet naisia harvemmin sairastuvat. Terveeseen kulutukseen en suhtaudu ollenkaan kriittisesti.

11 Rintojen suurenneleikkaus

Kuva syntyi yhden Helsingin Sanomien uutisen ”toipumisprosessina”. Uutisessa kerrottiin Suomessa tehdyistä kauneusleikkauksista. Otsikon mukaan nykyään annetaan 50-vuotislahjaksi lahjakortteja kauneuskirurgiaan. Kainalojuttu oli otsikoitu *Pinkeät pakarat ja pidempi penis*, mikä toi mieleen parjatut ulkonäkökeskeiset

lehdet. Ihmettelin, mihin valtakunnan ykkösuutislehti on menossa, vai onko tämä juuri ironiaa kyseistä uutisointityyliä kohtaan. Jaksoin vielä luottaa jälkimmäiseen vaihtoehtoon, enkä lopettanut Hesarin tilausta.

Uutisessa todettiin, että yksistään professori Rolf Nordström on julkisuudessa kertonut tehneensä viime vuosina – miten pitkää aikaa se tarkoittaakin – klinikallaan yli 30 000 rintojen suurenneleikkausta. Lain mukaan kaikki implantit pitäisi rekisteröidä, mutta pykälää ei ole Suomessa koskaan noudatettu. Siksi virallisen arvion mukaan rintojen suurenneleikkausten määrä on vain yli tuhat vuodessa. Sen rinnalla 30 000 tuntui valtavalta luvulta. Laskinkin, että jos hän työskentelisi yksin ja yksien rintojen parissa tunnin, hän saisi tehdä kahdeksantuntista päivää vapaapäiviä pitämättä kymmenen vuoden ajan.

Näin mielessäni plastiikkakirurgin vastaanoton, jossa on valtava taulu sabluunoilla piirretystä naisen niin sanotusta ihannevertalosta ja naiset odottamassa vuoroaan liukuhihnalla

ylävaltalo paljaana. Asian käsittely vaati vielä astetta kuvottavamman näyn, naisen pilkkomisen lihapaloiksi samaan tapaan kuin lihatiskien takana olevissa ruhonleikkelykuvin silloin, kun kauppojen lihatiskejä ei vielä ollut korvattu styroxrasiatiskeillä. Kuvaan vaikutti varmasti myös se, että juuri lukemassani *Miesasiaa*-kirjassa mies oli lohkottu osiin, joissa jokaisessa sijaitti jokin miehen ominaisuus. Visuaalisesti täysin erilainen kuva, mutta eräänlaista lokeointiajattelua sekini.

Kontrastiksi kuvaan laitoin paloja 60-luvun sairausvakuutuslaitoksen, jossa oli otsikko *krooninen sairaus*. En osannut nähdä pienirintaisuutta vakavana kroonisena sairautena, vaikka siitä ei paranekaan kotikonstein. Poden kaiketi jonkin sortin sairaalakamoa, sillä en ole joutunut niissä paljon aikaani viettämään. Muuttaessani kolmatta kertaa ulkomaille ajattelin, että leikkaukseen meno jännittäisi varmaan enemmän.

Saatuani kuvan valmiiksi ajattelin jopa sen hylkäämistä kirjasta. Tällaisia terapiasessioitaan

ei tarvinne julkistaa, pöytälaatikkoon tekeminen ajaisi saman asian. Sillä perustella kirjasta voisi tosin poistaa monta muutakin kohtaa, eikä koko kirjan tekeminen olisi välttämätöntä, mikäli välttämätön nähdään vain tarpeellisena ja elintärkeänä. Spekulointi oli kuitenkin turhaa, sillä teen opinnäytetyötä. Sitäpaitsi kuvitus voi antaa jotain myös jollekin toiselle.

12 Oikeat mitat

Halusin kliinisuuden lisäksi myös inhimillisen puolen, ja tein käsin puhekupliin erilaisia kommentteja kauneusleikkauksista. Aihe tuntuu olevan tabu, sillä jopa itseään julkisesti lehdisä esittelevät kieltävät hankkineensa silikoneja. Tavallisille naisille aihe on vielä arempi, mikä osin johtunee muiden asenteista. Siksi päädyin älämölönä käyttämään yhtä ja samaa lausetta, joka korostaa salailun tarvetta.

Kuvan olen räpsännyt vahakabinetissa. Kyseinen huone oli minulle kiinnostavampi kuin kuningasperhettä pönötysasunnoissa esittelevät vahanuket.

13 Naisen taakka

Kuvitus syntyi, kun näin lehdessä Aki Kaurismaen nimen, josta tuli mieleen Kati Outinen ja hänen antamansa haastattelut *Mies vailla menneisyyttä* -elokuvan jälkeen. Outinen kutsui ulkonäkökeskeisyyttä tai -vaatimuksia länsimaisen naisen burkhaksi. Sanantarkasti en lausetta muista, mutta ajatus jäi mieleen. Rinnastin itse kuvassa burkhan korsettiin, jonka hakaset ovat verisiä hakaneuloja. Onko nainen vapaa, jos ei pysty poistumaan kotoaan meikkaamatta ja laittamatta hiuksia?

Lisätäkseni vertauksia ja antaakseni miettimisen aihetta laitoin kuvaan myös afrikkalaisen naisen, jolla on konkreettinen taakka, mutta joka kantaa sitä ylväästi kauniissa valossa. Kamelikaravaanilla viitataan lähinnä sanontaan *karavaani kulkee* eli kaikki jatkuu ennallaan. Vai kulkeeko kehitys peräti väärään suuntaan?

Kuvan sommittelu tuotti päänvaivaa, enkä ole siihen täysin tyytyväinen vieläkään, sillä se on kompromissi. Halusin burkhan ja korsetin olevan rinnasteisia ja samanarvoisia ilman että

kumpikaan kallistuu alaspäin toista painavampana. Siksi ne näyttävät leijuvan. En kuitenkaan halunnut sijoittaa niitä vaakakuppeihin, sillä tasanapaino syntyy jo koukuista ja siitä, miten ne roikkuvat vaakasuorassa toinen toisistaan.

Myös yksinkertaisen burkhan piirtäminen oli vaikeata. Se näytti välillä mustalta albalta tai sarkofagilta. Jossain vaiheessa olin jopa sitä mieltä, että kuvassa ei ole mitään muuta hyvää kuin idea, ja sekin on Kati Outisen.

Väriykseltään aukeamasta tuli ankeahko, mikä sopinee aiheeseen. En välittänyt värittää pelkästä värittämisen ilosta, kuvaa koristellakseni. Pidän kovasti mustan kaikista sävyistä muutenkin, niissäkin yhteyksissä, joihin muut kaipaisivat lisävärejä. Tämän kuvituksen jälkeen halusin kuitenkin itsekin kirkkaampia värejä ja iloisempia aiheita.

14 Puoliso ja koti

Tämän kuvitukseen tekoa kasvanut rimakauhu viivytti. Vaikka aihe on itselle yksi tärkeimmistä ja luulen siitä yhtä jos toista tietävänikin, pelkä-

sin sortuvani latteuksiin. Toki "tie miehen sydämeen käy vatsan kautta" ja "yks nappi oli irti, hän ompeli sen kii" ovat juuri sellaisia. Toisaalta kuvin ne voi tuoreesti esittää, vaikka lauseet olisivat jo kuinka kulahtaneita.

Tein erilaisia koristeompeleita ompelukoneella siten, että ylä- ja alalanka olivat eri väreisiä. Näin molemmat värilangat poimivat ja sitoivat toisensa silmukoillaan kiinni itseensä, eikä kuvaa tarvinnut rakentaa tietokoneella.

Naisen kaaripisteillä en halua kuvata sitomista tai vankina pitämistä vaan pikemminkin huolenpitoa ja turvaa. En tiedä, välittykö se kuvasta. Yhteisten pisteiden etsimisellä ja löytämisellä tarkoitin yhteyden, yhteisen sävelen ja yhdessäpysymisen tavoittelua.

Kuvituksessa on niin paljon kotiin ja parisuhteeseen liittyvää materiaalia, että katsoin tarpeettomaksi laittaa selittäviä tekstejä.

15 Lapsiperhe

En usko, että on kovinkaan omaperäistä käyttää lasten rakennuspalikoita lapsista kertovis-

Toiseen kuvitustehtävään piirtämäni torso, jota ajattelin käyttää lapsiperheestä kertovassa kuvituksessa. Sen rajaus on saanut vaikutteita 80–90-lukujen taitteessa Taide-teollisuusmuseossa olleesta naamarinäyttelystä, jossa oli ellipsinmuotoinen, puusta tehty, luonnollisessa koossa, viimeisillään raskaana olevaa naista kuvaava veistos.

Toisaalta käyttämällä samoja elementtejä, joita on ennenkin käytetty, voi kertoa tavallisuudesta. Moni suomalainen perhe asuu rivitalossa ja omistaa sekä farmariauton että vanhempaa vuosimallia olevan hatchbackin. Lapsia on kaksi, ja moni kahden lapsen vanhempi on toivonut saavansa sekä tytön että pojan.

Kuvassa en halua osoitella, kumpi on tyttö ja kumpi poika, sillä karsastan jakoa "tytön ja pojan väreihin" ja haluaisin sekoittaa väripakkaa. Toivottavasti katsoja voi pitää kumpaa hyvänsä kumpana hyvänsä. Vanhempien sukupuoli on tässä selkeä. En mitenkään voinut ruveta tekemään kuvituksia kaikenlaisista perhemalleista erikseen, joten laitoin tyypillisen ydinperheen.

Tässä oli oheinen kuvitus kuolemasta. Omitin sen kaikille keski-ikäisille naisille, jotka ovat joutuneet hautaamaan lapsensa tai puolisonsa. Vaikka kuolemaan kuuluu raju pysähtyminen, aukeaman rajuus oli liikaa. Se oli visuaalisesti liian erilainen kuin muut, ja sen sijoittaminen

mihin hyvänsä väliin osaksi kokonaisuutta tuntui jokseenkin mahdottomalta, joten jätin sen pois. Toki se, että aroista asioista ei uskalleta puhua, tekee niistä vielä arempia. Mietin kuvituksen poistoa pitkään, koska se ei ollut huono ja on vain ammattitaidon puutetta olla saamatta hankalaa aihetta sopimaan. Lopulta sen mukana olo ei tuntunut tarpeelliselta. Jos olisin aukeman kirjaan laittanut, olisin ehkä poistanut mustalla pinnalla olevan repäisyn, koska jo siivet ovat irti, ja yksi repeäminen riittää.

Myös kuolema-aukeaman jälkeen olisi ollut hankala jatkaa. Totesin, että sen jälkeen tulee vain tyhjää. Olisin laittanutkin tyhjyyden kirjaan, en kokonaisena tyhjänä sivuna, mutta tunteen tai vaikutelman tyhjyydestä ja sen jälkeen palasia, elämän kokoamista palasista.

Olin jossain vaiheessa, suuruudenhullu unelma laajasta teoksesta mielessä, ajatellut kuvittaa myös keskenmenon. Mietin, miten sen voi kertoa hienovaraisesti repostelematta asiaa. Suunnittelin tekeväni lapsien lukumääräs-

Siviilisäätögraafista hylkäämäni symbolit:

- naimisissa
- eronneita
- naimattomia
- leskiä
- rekisteröidyssä parisuhteessa, eronnut tai jäänyt siitä leskeksi

tä kertovaa kuvitusta edeltävälle aukeamalle esimerkiksi linnunpesän, jossa olisi useita munia, mutta seuraavalla sivulla olisikin vain kaksi "kuoriutunutta". Keskenmeno tapahtuisi siis sivua käännettäessä. Luovuin kuitenkin koko ajatuksesta, koska se vaikutti rönsyilemiseltä. Kirja esittelee vain poimintoja, se ei ole kaiken kattava läpileikkaus kaikista naisten kokemuksista.

16 Siviilisäädyt

Olin päättänyt tehdä graafin suomalaisten, keski-ikäisten naisten siviilisäädystä ja olla käyttämättä paljon tilastoissa nähtyjä, vessan ovista tuttuja symboleita. Suunnittelin oheiset ympyräsymbolit, jotka pian vaikuttivat omasta mielestä aivan liian kaavamaisilta: sinkulla on aukko ja leskellä möykky, eronneella on vielä himmeä jälki liitosta jäljellä ja lesbo sai iänikuisen pinkin värin. Vielä kun kopioin symboleita rivissä niin, että naimisissa olevat täyttivät kokonaan aukeaman toisen sivun (kotona?) ja kaikki muut yhteensä toisen (baarissa?), klisee oli niin valmis, että se oli heitettävä roskakoriin.

ad·ult /'ædʌlt, also ə'dʌlt/ *adj* **1** (a) grown to full size or strength: *adult monkeys*. (b) intellectually and emotionally mature: *His behaviour is not particularly adult*. **2** (law) old enough to vote, marry, etc.

▷ **ad·ult** *n* adult person or animal: *These films are suitable for adults only*. ○ *The bear was a fully grown adult*. ○ [attrib] *adult education*, ie for those over the usual school age.

ma·ture /mə'tʃʊə(r); US -'tʊər/ *adj* **1** (a) fully grown or developed mentally or physically; having achieved one's full potential: *a mature person, oak, starling* ○ *a house with a mature garden*, ie one where the plants, trees, etc are fully grown and well established ○ *He's not mature enough to be given too much responsibility*. (b) (of wine or cheese) having reached a stage where its

□ **middle 'age** period between youth and old age. **middle-aged** /-eɪdʒd/ *adj* of middle age: *a middle-aged man*. **middle-age(d) 'spread** (*infml*) stoutness of the stomach that tends to come with middle age.

Oxford Advanced Learner's Dictionary antaa vähintään yhden esimerkin sanan käyttöyhteydestä. *Middle age*n kohdalla esimerkki oli *middle-age(d) spread, stoutness of the stomach that tends to come with middle age*. Sana *stout* voisi mielestäni olla pyhitetty yksin Guinnessille. *Stoutin* käytöstä suivaantuneena tein Oxfordin-sinisellä konservatiivisen aukeaman, jossa oli viktoriaaninen ornamentti keskitettyinä. Jäynänä rakensin ornamentin nakkimakkarosta. Kuva oli kuitenkin niin irrallinen, erilainen ja typerä, että jätin sen kokonaan pois.

Päätin käyttää sanoja kuvina, koska sanakuvien muoto toi vaihtelua ja koska niin ei yleensä tehdä taulukoissa. Niiden idea kun on visuaalisoida juuri tekstejä tai lukuja havainnollisempaan muotoon. Halusin myös levitellä ihmiset tasaisesti siviilisäätyn katsomatta.

Yksiköksi otin 290, koska rekisteröidyssä parisuhteessa olevia tai olleita oli sen verran. Kokonaisluvut jaoin 290:llä ja pyöristin lähimpään.

17 Paratiisi

Kuvitus kertoo murrosiästä, tytön ihmettelystä muuttuvaa kehoaan kohtaan. Vaikka 70-luvulla elettiin vapaan rakkautta aikaa, valistus oli varovaista ja vaivaantunuttakin – suoriin kysymyksiin ei aina ollut helppoa saada suorita vastauksia. Kyltymätöntä tiedonjanoa hillitsi parhaiten Ulla-Maija Aaltosen kirja *Ihminen* ja ihmisistä.

Monella 70-luvulla murrosikänsä eläneellä naisella on nyt murrosikäisiä tyttäriä, joten samat asiat ovat uudelleen ajankohtaisia. Halu-

sin kuvitukseen kerroksellisesti sekä äitien että tyttärien murrosiän.

Päätin tehdä rehevän kukkaniityn, joka viittaa paitsi kukkainsaankaan myös hedelmällisyyteen. Piirsin tarkan kuvan naisen synnytyselimestä. Pilkoin kuvan osiin siten, että niistä muodostui kukkia ja kasveja. En siirtänyt yhdenkään osan kaaripisteiden paikkoja, mutta vihreisiin lehtiin poistin useita pisteitä, koska tein ne kohdusta. Pinkit kuvat on munanjohtimia, harmaat munarakkuloita ja vaaleanpunaiset kohtu limakalvoineen. Kuva oli tässä vaiheessa ainoastaan moderni.

Halusin siihen lisäksi 70-luvun tunnelman, joka mielestäni syntyi suurikuvioisista, vahvavärisistä kukista. Lisävärin takia kuva olisi mennettänyt raikkautaan, joten päätin käyttää ainoastaan mustaa ja valkoista. Mikä hyvänsä suuri kukka ei kuitenkaan näyttänyt oikealta, joten piirsin viivakuvan mallista vanhasta kuosista.

Tähän kuvaan oli hyvä lopettaa: elämä jatkuu samanlaisena vuosikymmenestä toiseen.

Tapetti

En halunnut kokonaista tapettiaukeamaa kuten kovakantisissa kirjoissa, vaan ainoastaan sivun eteen ja taakse. Painatin sen suoraan kannen toiselle puolelle. Käytin kannen symbolikuvan osaa eli ruksia, mutta otin sen sisäsivulta puupalikan plus-merkistä.

Likatitteli

En käyttänyt likatittelisivulla samaa fonttia kuin kirjan kannessa vaan samaa kuin selässä. Selkään valitsin saman fontin ja pistekoon kuin olin käyttänyt nimeeni kannessa eli *Myriad Pro condensed*. Koska molemmista kirjoista oli tullossa vain noin kuuden millin paksuisia, *Bernhardilla* tehty nimi ei olisi mahtunut selkään. En halunnut ottaa riskiä, että k:n yläpidennys tulee etukanteen ja p:n alapidennys takakanteen.

Nimiö

Oheinen rajoja rikkova kameleontti oli pitkään nimiösivulla sen jälkeen, kun olin hajottanut sisäsivulle tekemäni aukeaman, jossa kyseinen

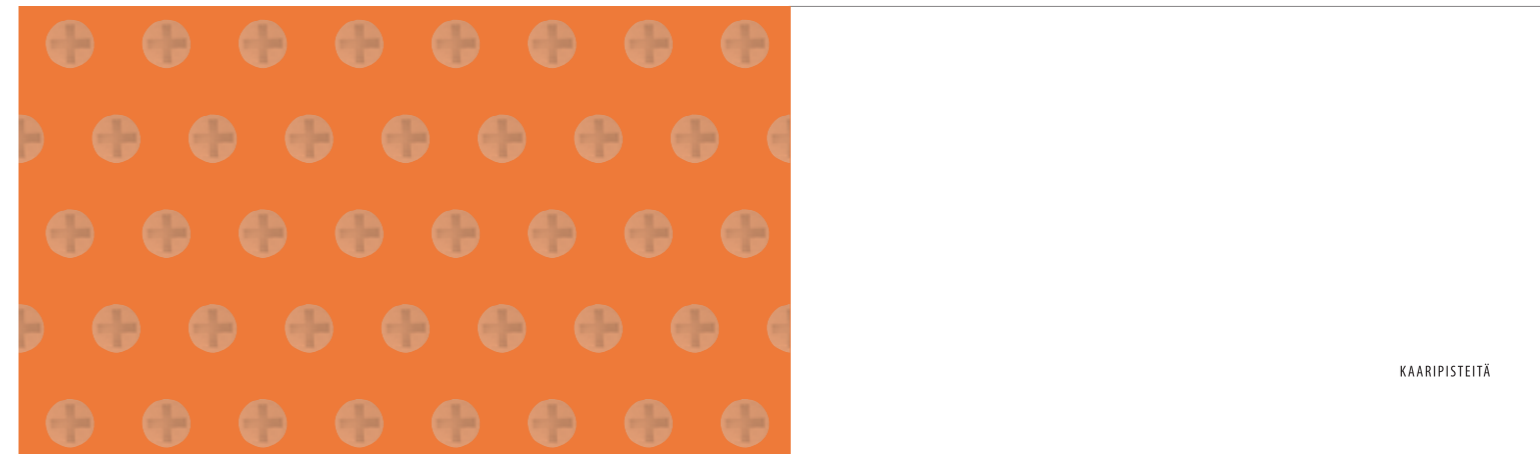
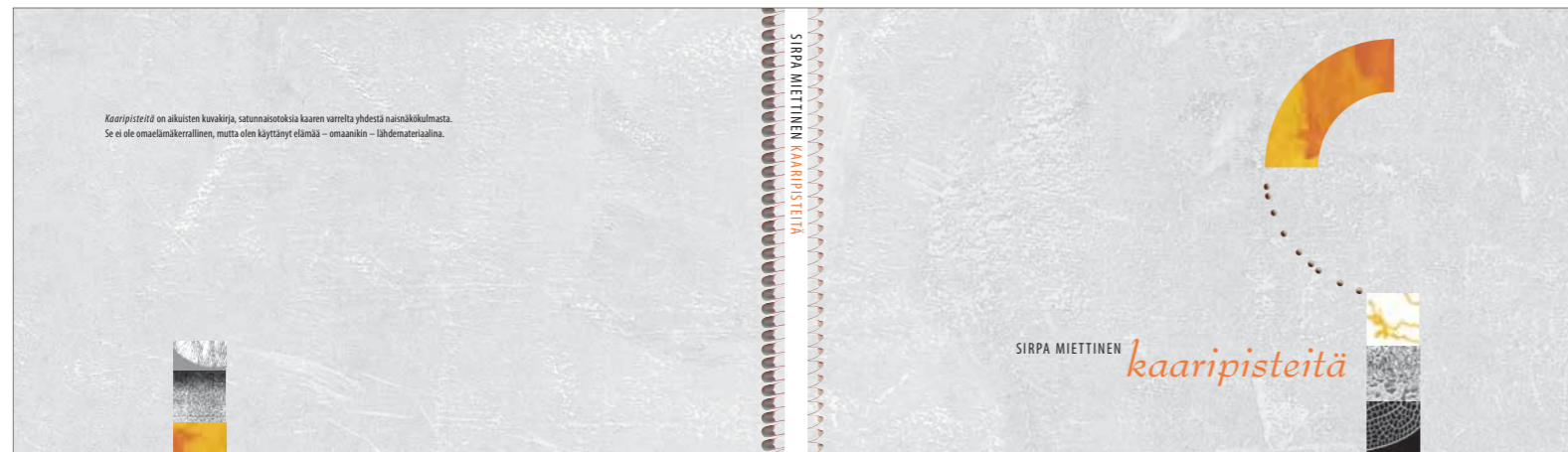
kuva oli yhtenä osana. Vaikka pidin kuvasta, se ei asettunut nimiösivulle, se tuntui liian runsaalta niukan kannen jälkeen. Poistin senkin kirjasta kokonaan, ja tein nimiösivulle kannen kuvasta jatkoa.

Kannesta en halunnut tehdä runsaampaa. Se on tyyliiltään hieman erilainen kuin kuvitukset, jolloin se saattaa antaa myös väärää viittauksia sisällöstä. Vaikka käytin myös siinä kollasiteknikkaa ja harmaan eri sävyjä, se vaikuttaa jotenkin siistimmältä ja värittömämmältä kuin sisäsivut. En kuitenkaan halunnut räiskä värejä värien itsensä vuoksi, kantta koristelevaan. Graafikkona minun olisi tietysti pitänyt osata tehdä siitä toivomallani tavalla toisenlainen päätymättä koristeluun. Jollain lailla naisellisempikin se olisi voinut olla, mutta tyttömäisyyttä karttaessani sorruin kaiketi varovaisuuteen. Voiko kansi vain viitata sisältöön, ja antaa sisällön yllättää? Tässä se tekee juuri niin, mutta en tiedä, toimiiko sellainen. Se jää nähtäväksi.

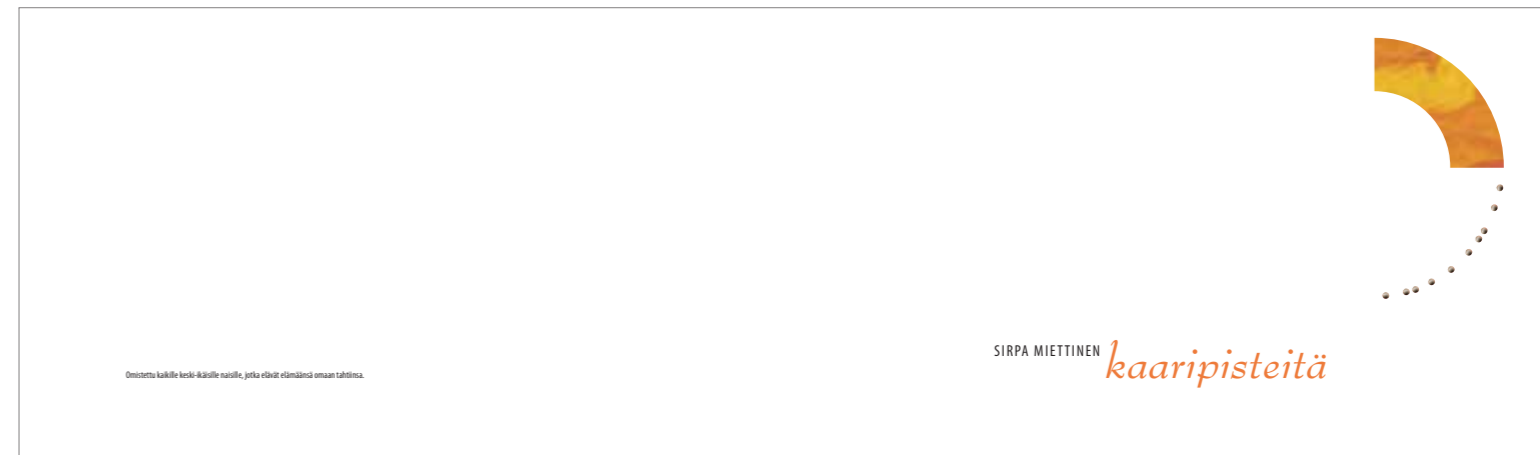
Kuvagalleria

Kannet

Tapetti ja
likatitteli

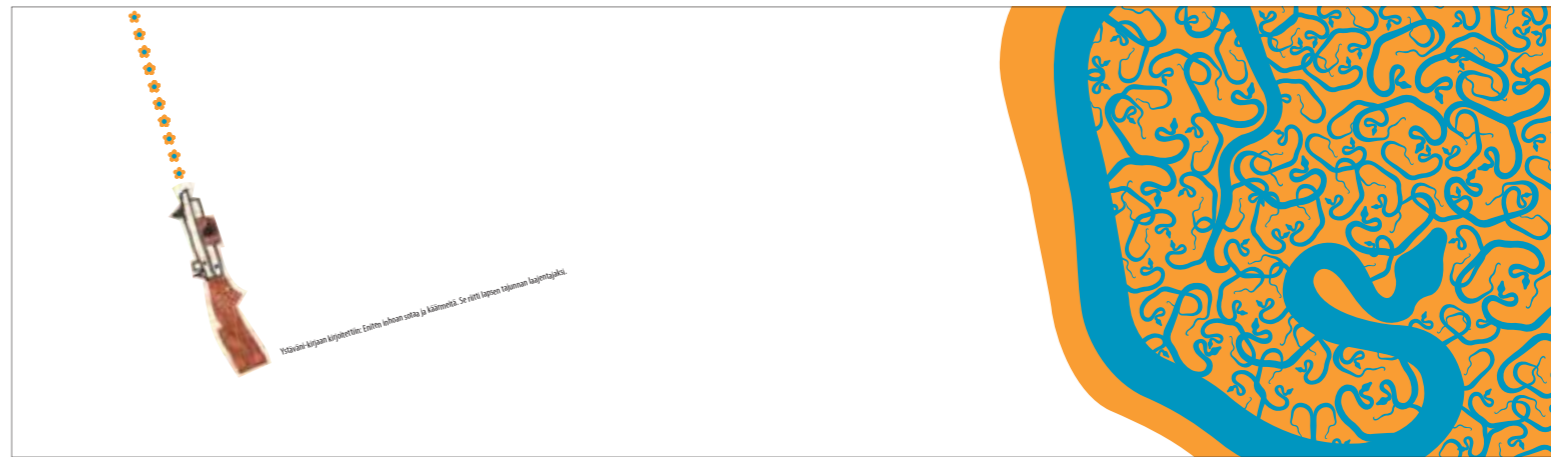
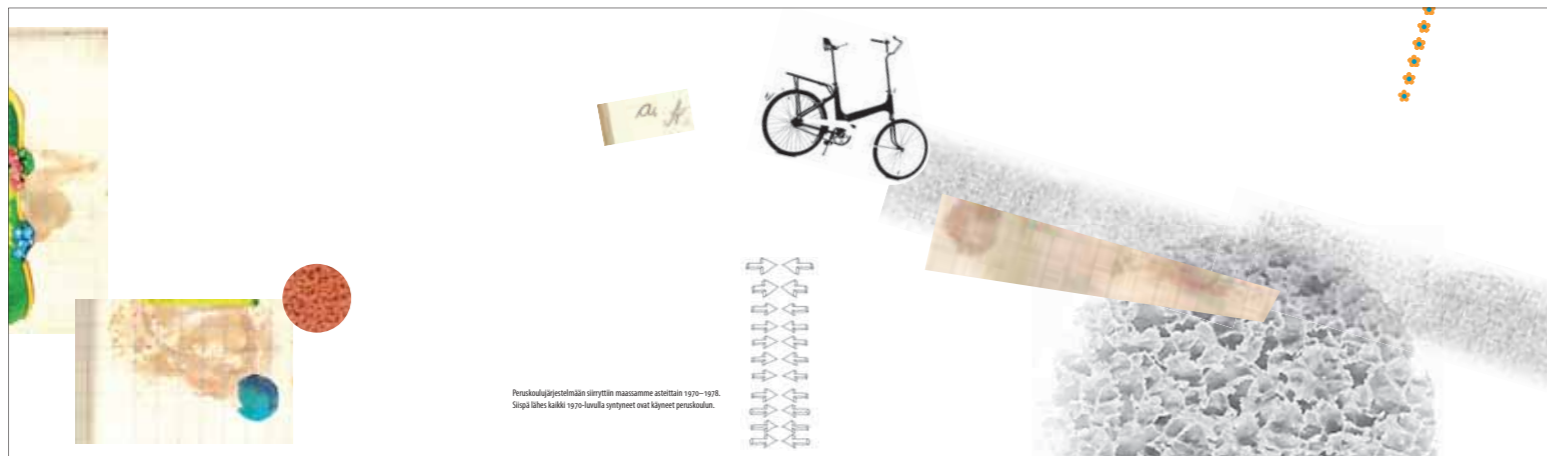
Nimiö

1

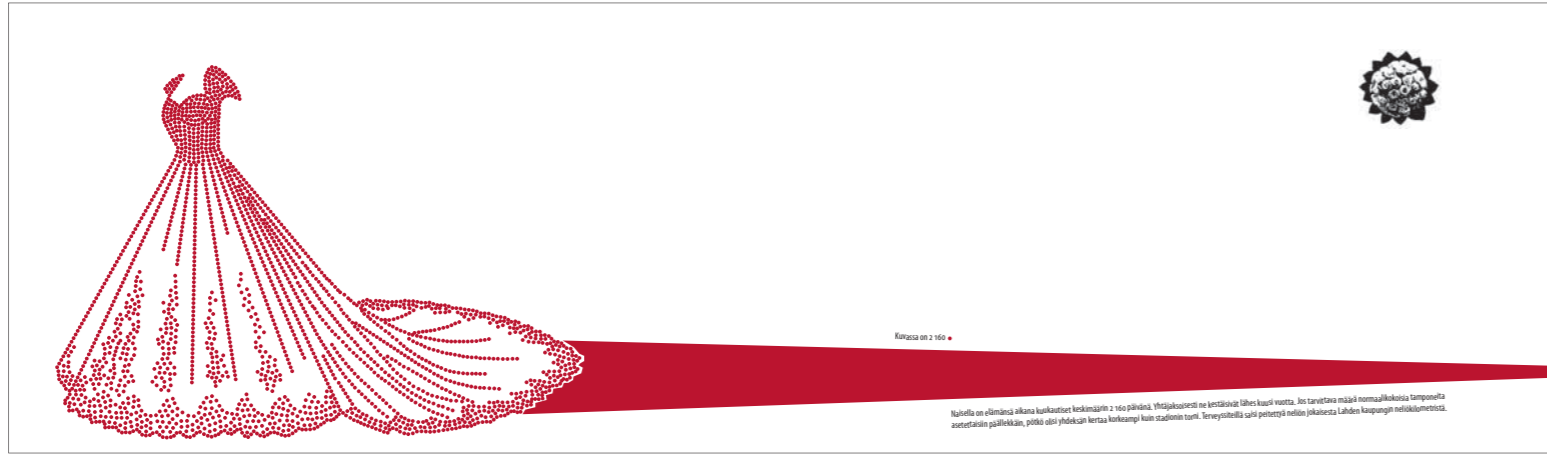
2

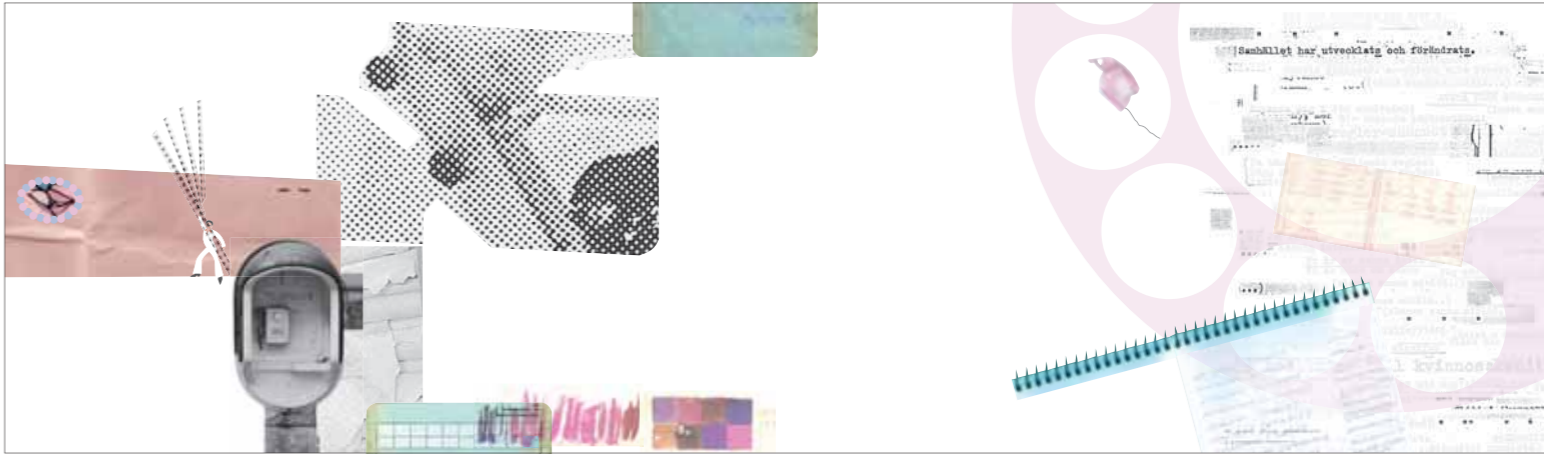
3

4

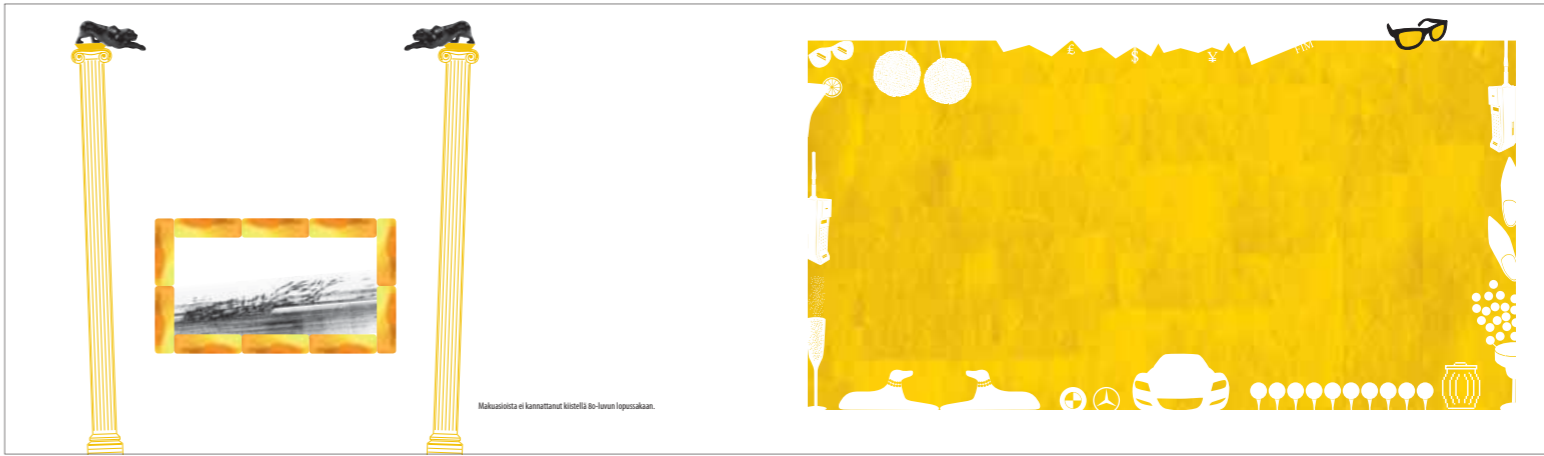
5

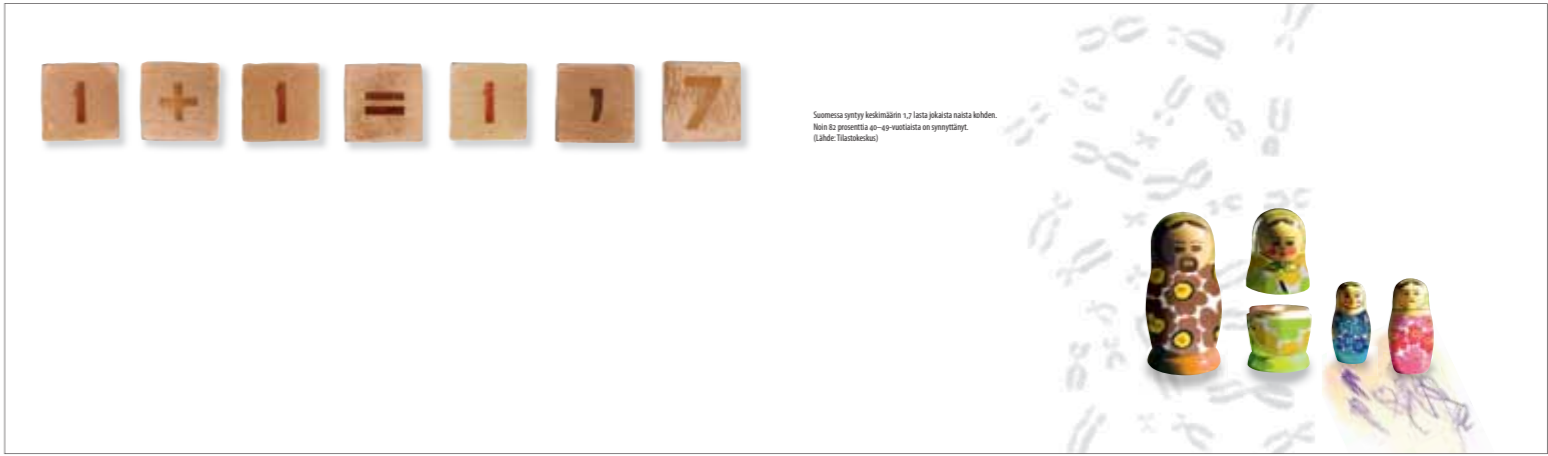
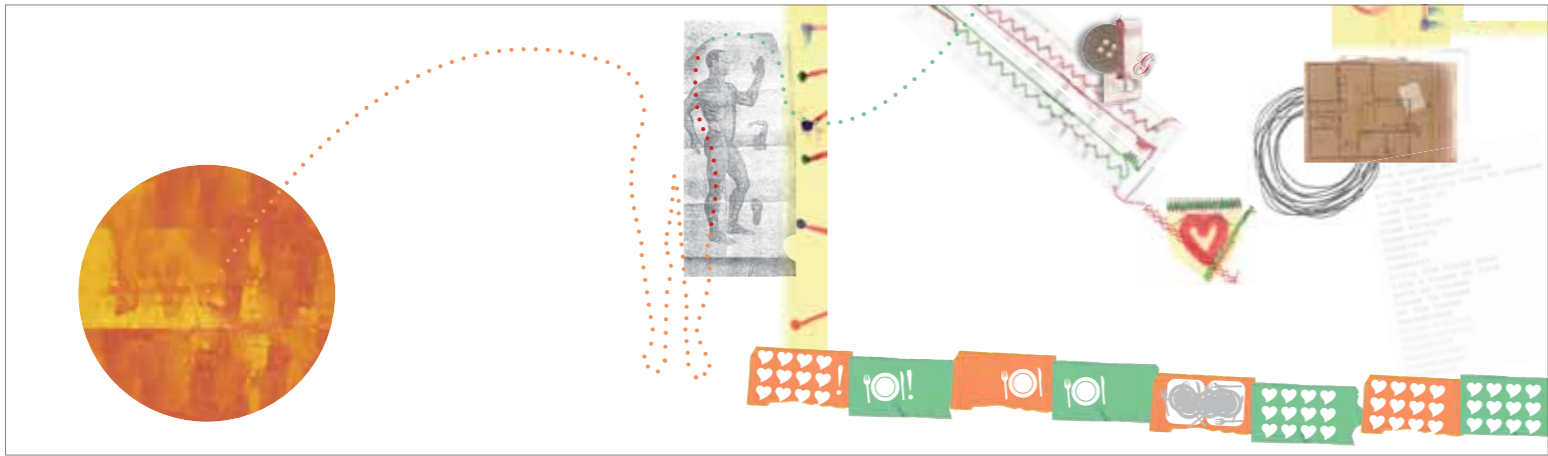
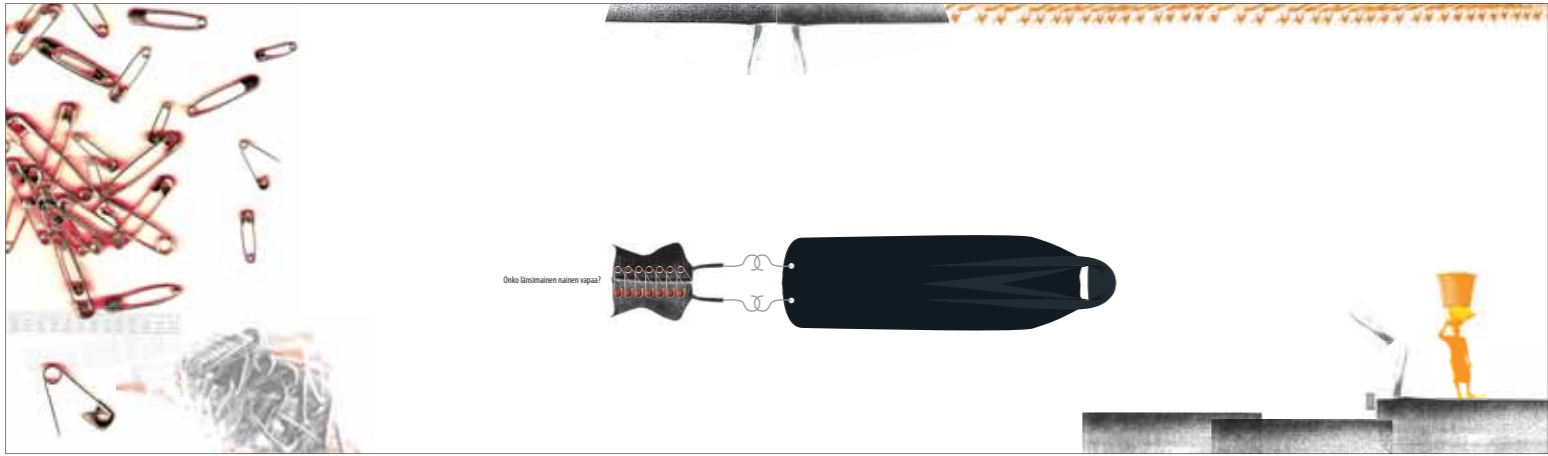
7

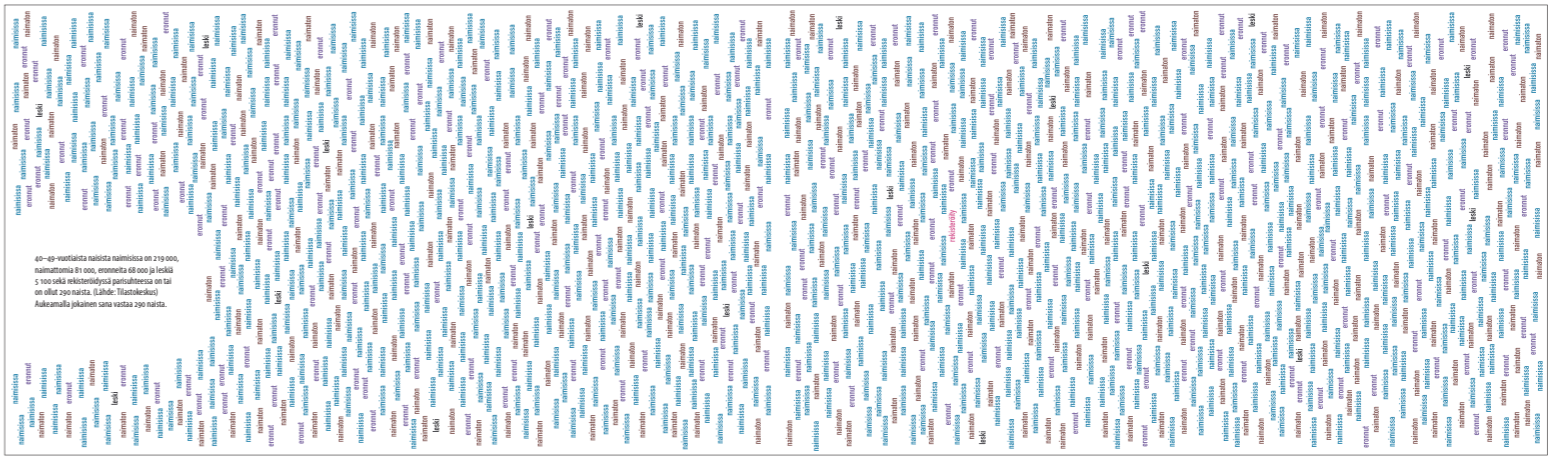
6

8

Suomessa syntyy keskimäärin 1,7 lasta jokaiselta naiselta kahden. Niistä 22 prosenttia 40-49-vuotiaista on synnyttänyt. (Lähde: Tilastokeskus)

40-49-vuotiaista naisista hämmästyttävää on 219 000, naimattomista 81 000, eroonjoutuneita 68 000 ja leskiä 5 700 mikä edustaa kolmasosaa perhehäiriöistä on ta on ollut 290 naista. (Lähde: Tilastokeskus)
Aukkamalla jokainen sana vastaa 290 naista.

Yhteistyö on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka auttavat yrityksiä selviämään kriisistä. Parhaan mahdollisen tuloskehityksen saavuttamiseksi on tärkeää, että kaikki osapuolet ovat mukana ja sitoutuneita. Yhteistyö on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka auttavat yrityksiä selviämään kriisistä. Parhaan mahdollisen tuloskehityksen saavuttamiseksi on tärkeää, että kaikki osapuolet ovat mukana ja sitoutuneita.

Lopuksi

Uskon kutakuinkin täyttäneeni omat tavoitteeni. Hiomista olisi voinut jatkaa niin visuaalisessa kuin kirjallisessa osassakin, mutta joskus on osattava myös lopettaa.

Syyskuun alussa tekemäni ajankäyttösuunnitelma ontui. Olin päättänyt käyttää opinnäytetyöhön syksystä alkaen yhden päivän joka viikko ja rauhoittaa huhtikuun kokonaan tähän, mikä yhteensä tekisi kymmenen opintoviikkoa (15 -pistettä). Läheskään näin järjestelmällinen en pystynyt olemaan, ja talven saamattomuudestani sain maksaa huhtikuussa ympäriryöreinä päivinä. Toisaalta, viime tinka saa joskus ihmeitä aikaiseksi.

Aikaa projektiin en kuitenkaan käyttänyt enempää kuin kymmenen viikkoa täyspäivätyötä. Toki on vaikea arvioida ideointiin käytettyjä tunteja, mutta en laske sitä työksi, jos alitajuntani työstää tietämättäni. Tajuttuani että kyse on vain yhdestä työstä muiden joukossa, ei suurimmasta ja hienoimmasta mitä koskaan olen tehnyt tai teen, auttoi pääsemään rima-kauhusta ja valkoisen paperin kammosta.

Lähes suurimpana saavutukseni pidän motivoitumistani. Kun on alalta tutkintoja ja työkokemusta, pelkkä paperi ei riitä porkkanaksi opinnäytetyön tekoon. Opiskelijaksi haikautumisen tavoitteet – lisätieto ja -taito – oli jo saavutettu, ja virallista valmistumista olisi ollut helppo lykätä. Siksi piti keksiä aihe, joka kiinnosti tarpeeksi, josta tiesi jo jotain ja josta halusi hankkia enemmän tietoa ja taitoa. Lisäoppi kuvituksesta ja kirjagrafiikasta oli tarpeen, ja niihin paneutuminen tuntui mielekkäältä heti alusta alkaen.

Pakkopullaprojekti tässä mittakaavassa olisi tuntunut ajan haaskaukselta. Enkä halunnut tehdä mitään sellaista, mitä olen työkseni tehnyt. Painolaskun maksamispäivänä tosin tulee varmasti mieleen, että hankkeistettu opinnäytetyö ei ehkä sittenkään olisi ollut hullumpi ratkaisu. Nyt voin lisäksi syyttää vain itseäni, en asiakasta, huonoista ratkaisuista.

Visuaalisessa osassa olen tyytyväisempi kuvituksiin irrallisina kuin osana kokonaisuutta. Mielestäni alussa oli kuitenkin tärkeintä saada

aikaiseksi sellaisinaan toimivia kuvituksia, enkä yrittänytkään keskittyä kokonaisuuteen. Myöhemmin, kun rupesin kasaamaan kirjaa, se tosin oli koitua ongelmaksi. Joitain aukeamia oli mahdotonta laittaa peräkkäin, ja rupesin hätäpäissäni tekemään niiden väliin ”siirtymäkuvia”. Ne vaikuttivat omasta mielestäni heti tilkkeiltä, koska lähtökohtakin niiden tekoon oli ollut eri kuin irrallisina toimivien kuvitusten.

Onneksi raatsin heittää monta aukeamaa pois. Osa niistä oli täysin turhia, osa visuaalisesti kokonaisuudesta liian poikkeavia tai hyökääviä (rintanapit) ja osa muuten vain hankalia (kuolema). Kahden viimeisen viikon aikana poistin kirjasta kaikkiaan 16 sivua.

Olen vaikuttunut, miten ristiriitaisia tunteita kuvitukset ovat herättäneet. Erityisesti kukaustilasto on jakanut vahvasti mielipiteitä: jotkut ovat ylistäneet sitä kaikkein parhaaksi ja jotkut pitäneet ällöttävänä, rumana, turhana ja muista eroavana. Täysin vastakkaisten mielipiteiden ero niiltä, joiden näkemystä arvostan, vähän jopa hämmästytti. Se osoitti hyvin teo-

rialuvussa mainitsemani lukukokemuksen subjektiivisuuden – kuvitus aina käsitetään oman kokemuksen kautta.

Harmikseni en ehtinyt näyttää kuvia monellekaan mahdolliselle vastaanottajalle tai kysyä monien ihmisten kommentteja. Osa kuvista yksinkertaisesti valmistui niin myöhään. Olisin halunnut tehdä pientä tutkimusta vastaanotosta, ihmisten reaktioista kirjan nähtyään, mutta sen olisi pitänyt olla painettuna ainakin kaksi viikkoa aikaisemmin. Käytännössä tämä ei ollut mitenkään mahdollista, enkä halunnut ruveta kyselemään irrallisilla tulosteilla.

Kirjalliseen osaan olen melko tyytyväinen. Sain siihen mielestäni riittävästi asiaa sekä omastani että muiden näkökulmasta vailla liiallista akateemisuutta ja hienostelevuutta. Lähtökohtaisesti molemmat osat olivat minulle yhtä tärkeitä. Olen saanut vaikutelman, että koululla niitä ei aseteta samalle viivalle, vaan visuaalista pidetään huomattavasti merkittävämpänä. En soisi kirjallista osaa väheksyttävän, kun kyseessä on kuitenkin korkeakoulututkinto.

En halunnut kirjallisesta osasta päiväkirjamaista luetteloa siitä, mitä tuli tehtyä. Pidän myös tätä osana omaa oppimisprosessiani, koska pelkän raportin kirjoittaminen ei olisi antanut minulle mitään. Itsekkyydelläkin saa siis jotain aikaiseksi.

Ohjaajaltani, freelance-kuvittaja Matti Kodalta sain useita hyviä neuvoja. Henkisen tuen antajana hän oli merkittävä, koska välillä epäilin, onko missään tekemässäni mitään järkeä. Käymättä hänen kuvituskurssiaan Muotoiluinstituutissa en olisi osannut tai uskaltanut häntä ohjaajakseni pyytää. Hän on huolellisen ja kauniin piirustus- ja maalausjäljen mestari. Itse halusin sekoitella tyyliä, ”häröilläkin”. Kurssilla kuitenkin sain vakuuden hänen kyvystään arvioida kaikenlaisia kuvituksia ja kirjagrafiikkaa.

Olen aikaisemmin tehnyt opinnäytetyönä kuvituksen 30 unirunoon mielikuvitusolentoja hiusterällä piirtäen, ja jälki ainakin oli nyt täysin erilainen kuin silloin. En osaa sanoa, löysinkö varsinaisesti uutta kuvitustyyliä, mutta ainakin sain kokeiltua erilaisia tekotapoja.

Yksityiskohta ohjaajani Matti Kodan kuvituksesta hänen omasta kirjastaan *Puutarhan kätköissä*.

Tämän enempää en osaa sanoa. En ole enää tarpeeksi nuori, että tietäisin kaiken.

Lähteet

Tietokirjat

- Ahjopalo-Nieminen, Tarja: *Kuvittajan keinot*. Kirjayhtymä, 1999.
- Bengtsson, Niklas ja Loivamaa, Ismo (toim.): *Kuvituksen monet muodot*. BTJ Kirjastopalvelu, 2002.
- Doggett, Sue: *Bookworks. Books, memory and photo albums, journals and diaries made by hand*. Apple Press, 1998.
- Flynn Johnson, Robert: *Artists' Books in the Modern Era 1870–2000. The Reva and David Logan Collection of Illustrated Books*. Fine Arts Museum of San Francisco, 2002.
- Hatva, Anja: *Kuvittaminen*. Rakennustieto, 1993.
- Kallunki, Iiris: *Tunteen tie kuvaksi*. Lahden Muotoiluinstituutin opinnäytetyö, 2000.
- Rothenberg, Jerome and Clay, Steven (ed.): *A Book of the Book*. Granary Books, 2000.
- Rättyä, Kaisu ja Raussi, Raija (toim.): *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutti, 2001.
- Ylimartimo, Sisko ja Brusila, Riitta (toim.): *Kuvittaen. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia*. Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, 2003.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford University Press, 1989.
- Satua ja totta, suomalaisia ja ruotsalaisia lastenkirjakuvituksia*. Näyttelyluettelo. Helsingin kaupungin taidemuseo, 2005.

Kuvakirjat

- Appleby, Steven: *Miesasiaa*. Otava, 1995.
- Feuchtenberger, Anke (kuviitus) ja de Vries, Katrin (tekstit): *Huora H kulkee omaa rataansa*. Daada, 2003.
- Halla, Antero/ Ansu: *Ajatusviivoja Dashes Cartoons*. WSOY, 1987.
- Jansson, Tove: *Taikurin hattu*. WSOY, esim. 1992.
- Juba: *Viivi ja Wagner. Ei banaaninkuoria paperikoriin!* Arktinen banaani, 2000.
- Kota, Matti: *Puutarhan kätköissä*. WSOY, 1999.
- Leka, Kaisa: *On the outside looking in*. Absolute truth press, 2006.
- Liikanen, Elina/ Ellu: *Babybook*. Otava, 1997.
- Mäkelä, Pauliina: *Karnevaalit. Taidesarjakuva olemisen vakavuudesta ja naurettavuudesta*. Lahden Muotoiluinstituutin opinnäytetyö, 2005.
- Pystynen, Tiina: *Ystävänä Yksinäisyys*. WSOY, 1997.
- Rope, Jenni: *Mitä teet viikonloppuna? Any plans for the weekend?* Listawsoy, 2006.
- Saure, Annamari ja Heikki (tekstit); Juselius, Tuukka (kuviitus): *Norsu nuhassa ja Silakka korvassa*. Kustannus Oy Pieni Karhu.
- Suomalainen, Kari: *Välskärin kertomuksia*. Otava, 1987.
- Kalevala*. WSOY, 1994.
- Kama Sutra. Ananga-Ranga. Tuoksuva puutarha*. Gummerus, 1989.

Lehdet

- Helsingin Sanomat 17.9.2006, 19.9.2006, 21.11.2006, 1.12.2006, 2.12.2006, 14.1.2007, 18.2.2007, 26.3.2007, *Nyt-liite* 15/2007
- Jade 1/2006, 2/2006, 3/2006, 4/2006, 1/2007 (viisi ensimmäistä ilmestynyttä)
- Sara 1/2006, 2/2006, 1/2007, 2/2007, 3/2007 (viisi ensimmäistä ilmestynyttä)

Muut painetut

- Martin, Emmi ja Lipasti, Pirjo: *Taiteilijakirjakokoelman perustaminen Rikhardinkadun kirjastoon*. Projektin loppuraportti, 2001.

Sähköiset

- www.aamulehti.fi/sunnuntai/teema/asiat_kolumnit/jyrkilehtola/3971031.shtml
- www.celialib.fi/lainaus/kkvalmistus.html#vanha
- www.kehitysvammaliitto.fi/ajankohtaista?pid=585169
- lib.hel.fi/rikart
- staff.oamk.fi/~pesillan/selkokieli.html
- www.pienikarhu.fi/kasvattajat.htm
- kaikki maaliskuussa 2007

Näyttelyt

- Artist Books / Taiteilijakirjoja Vilnan Taideakatemia kokoelmista* 25.11.–8.12.2006, Häme Galleria, Lahti.
- RikArt taiteilijakirjakokoelmasta koottu näyttely* 9.1.–28.2.2007, Rikhardinkadun kirjasto, Helsinki.
- Kuvia ja kuplia! (sarjakuvataidetta)* 26.1.–22.4.2007, Lahden taidemuseo.
- Tizzi, Allan ja Marryam Fabin teoksia* (taiteilijakirjoja ja grafiikkaa) 5.2.–1.3.2007, Pisto-galleria, Vantaa.

Luennot

- Markku Koski: Kuvan teoria. Maaliskuu 2007.

Kiitos

Matti Kota verrattomasta tuesta, avusta ja ohjauksesta
Kaikki haastatteluun osallistuneet antoisista vastauksista
Mauri kärsivällisyydestä kirja- ja paperipinoja kohtaan
Jürgen Sanides ja Markku Koski kommentteista